

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

maart 2007

jaargang XXXVIII

aflevering 1

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

Heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem,
Merendree, Nevele, Poesele, Poeke, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare
en Zeveren

Het Land van Nevele is een uitgave van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele" v.z.w.
Beentjesstraat 29, 9850 Nevele (Poesele)

Abonnementen en lidgeld 2007

Abonnementen op *Het Land van Nevele* lopen over een jaargang van vier nummers. Bij nieuwe abonnementen in de loop van het werkjaar worden de vorige nummers, indien nog voorradig, nagestuurd. Oudere nummers vanaf 1970 zijn nog in beperkte hoeveelheid beschikbaar.

Lidgeld 2007

19 euro (+ 3 euro buitenland) over te schrijven op rekening 290-7431460-20 van "Het Land van Nevele" v.z.w.,
Dammeers 35, 9880 Aalter.

Steunend lid 2007

Vanaf 25 euro

Secretariaat

P. Tuytschaever, Gaston Martensstraat 5, 9810 Eke-Nazareth

Tijdschriftadministratie

L. De Ruyck, Heiste 45, 9850 Landegem

Opmaak

C. De Groote, Heiste 45, 9850 Landegem

Eindredactie en verantwoordelijke uitgever

J. Luyssaert, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Druk

Beschutte Werkplaats "Nevelland", Nevele

De auteurs, en niet de uitgever, zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen en illustraties.

Bij de kaftfoto: In 1900 bouwde men vier nieuwe klassen en erboven een nieuwe slaappleats voor de weesjes (gebouw links op de foto).

HET LAND VAN NEVELE

**Provincie
Oost-Vlaanderen**

Centrale Bibliotheek

maart 2007

jaargang XXXVIII

aflevering 1

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

Land van Nevele

J. LUYSSAERT, Kroniek van het klooster te Merendree (1876-1952)	3
S. DE GROOTE, Vechten voor keizerin Charlotte	36
J. LUYSSAERT, Nieuwe straatnamen in Landegem, Merendree en Vosselare	43

Mensen van Toen

C. DE ZUTTER, De families Fredericq en Léautaud te Nevele (1750-1830)	47
R. TUYTSCHAEVER, Sprokkelingen uit de krant. Jaar 1915	76
G. VAN STEENKISTE, Patentbelasting in Zeveren 1864-1866	80
Ledenlijst 2006	83

KRONIEK VAN HET KLOOSTER TE MERENDREE (1876-1952)

Inleiding

Door tussenkomst van ons bestuurslid Julien Scherpereel kwam de heemkundige kring "Het Land van Nevele" in het bezit van een met de hand geschreven *Geschiedenis van het klooster der zuster Franciscanessen te Merendree*.

De tekst bestaat uit verscheidene delen.

Een eerste deel bevat de geschiedenis van 1797 tot aan het begin van de Eerste Wereldoorlog. Dit deel is woord voor woord overgeschreven uit het boek van E. Soens, *Historische schets der Zusters Franciscanessen van Gent, geheeten Crombeen*, Sint-Amandsberg, 1915, p. 167 en volgende. Ik heb dan ook dit deel hier niet overgenomen maar er een kroniek van gemaakt met commentaar en aanvullingen.

Het tweede gedeelte van het handschrift loopt van begin 1914 tot eind 1952. Het relaas over de periode 1914 tot 1927 heb ik overgenomen, aangevuld met andere eigentijdse getuigenissen en voorzien van commentaar omdat we in dit verslag goed geïnformeerd worden over het dagelijkse leven in het klooster, de school en in Merendree zelf.

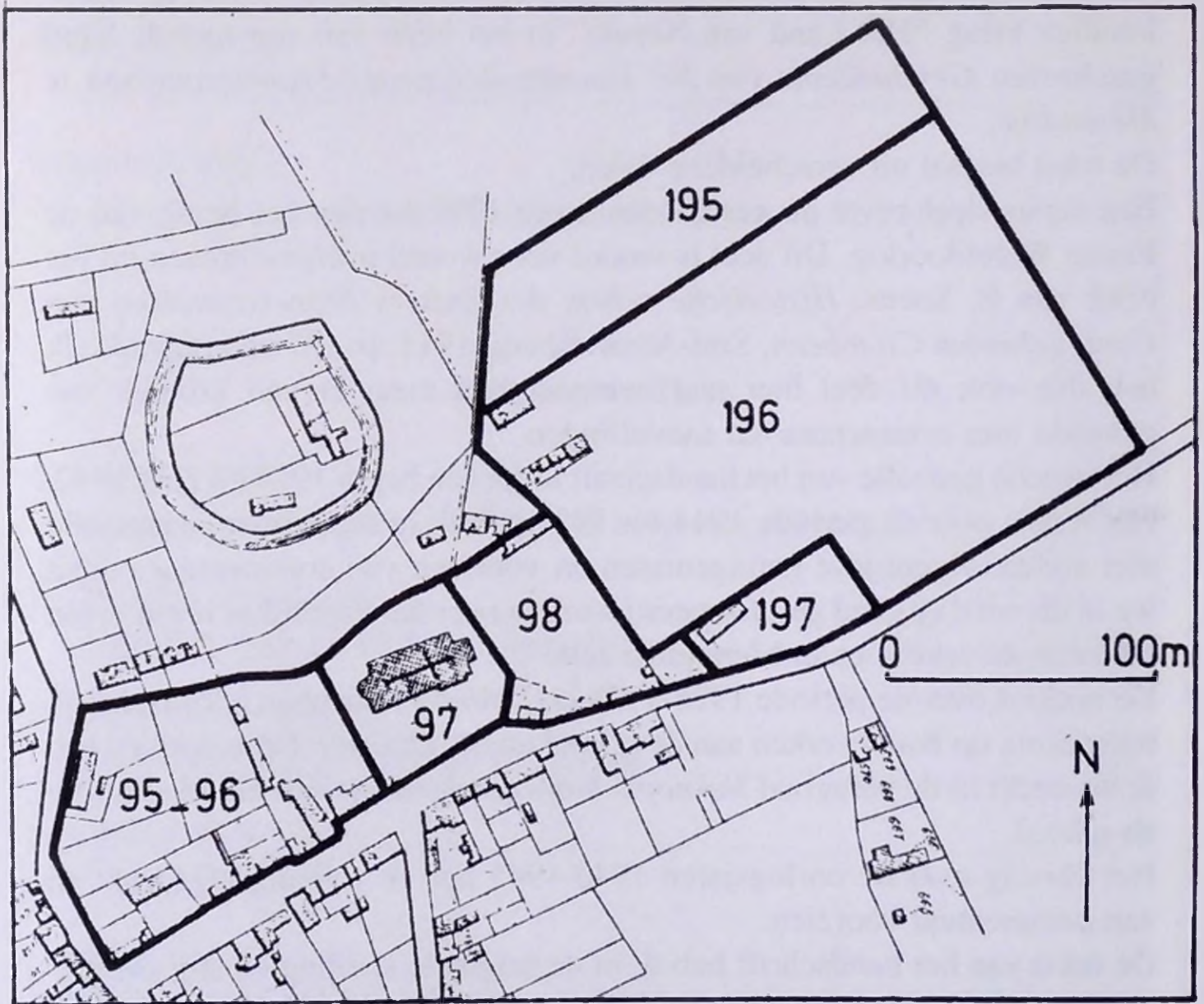
De notities over de periode 1928-1939 en 1946-1952 hebben hoofdzakelijk betrekking op bouwwerken aan de school en het klooster. Deze notities heb ik verwerkt in de paragraaf *Beknopte bouwgeschiedenis van het klooster en de school*.

Het verslag over de oorlogsjaren 1940-1945 heb ik volledig afgedrukt en van commentaar voorzien.

De tekst van het handschrift heb ik in de originele spelling en stijl overgenomen en in schuine letter gezet. Mijn aanvullingen en commentaar vindt u tussen de dagboekfragmenten in rechte letter. De titels tussen de verschillende paragrafen heb ik eraan toegevoegd.

Voorgeschiedenis

Op de plaats van het huidige klooster stond tot eind 1796 herberg Sint-Hubert of Sint Hubrecht. Ze was in het bezit van Benoit Emanuel Cardon, advocaat in de Raad van Vlaanderen en gehuwd met Coleta Francisca Mertens (Martens). Op 29 maart 1794 sloot het echtpaar Cardon een over-

In 1680 lag op perceel nr. 98 herberg Sint-Hubrecht en werd ca. 1802 het klooster gebouwd (tekening uit: L. Neyt, Enkele verdwenen herbergen te Merendree, in *Het Land van Nevele*, jg. 18 (1987), p. 210).

eenkomst met Geeraert van Schauwenberghe (°Merendree 30.9.1742), zoon van Frans en Jacoba De Corte, waarin ze hun eigendom namelijk herberg Sint-Hubert afstonden. In deze overkomst wordt de eigendom als volgt beschreven: “een speelgoed met de hovingen daer mede staende ront in mueren gelegen binnen de prochie van Meerendre van auts geweest sijnde eene heirberge genaemt Ste Hubert met noch een deelken gront ten noort westen daermede gaende buyten den muer van den hof groot 250 roe”¹. Het ging dus over een ommuurd buitengoed met tuinen gelegen in Merendree en dat van oudsher herberg Sint-Hubert was geweest. Daarbij hoorde nog een stukje grond dat ten noordwesten ervan buiten de muur was gelegen en een oppervlakte had van 250 roeden (= 0,37 ha).

Het kapucinessenklooster te Merendree

Het kapucinessenklooster te Gent ligt aan de basis van het klooster van Merendree.

In 1796 tijdens de Franse Revolutie werd aan de zusters kapucinessen de afschaffing van hun klooster in Gent medegedeeld. In totaal negen zusters kwamen van 1797 tot 1801 naar Merendree wonen. Waar is niet zo duidelijk. Het kan op het kasteel van Heiste, het zgn. *Rood Kasteeltje* zijn geweest maar evengoed komt het *speelgoed* van Geeraert van Schauwenberghe in aanmerking.²

Vermoedelijk na het Concordaat tussen Napoleon en de paus gesloten op 15 juli 1801, werd door de zorg van Ambrosius Karel Goethals, vicaris van het bisdom Gent, een passend verblijf voor de zusters gebouwd. Ambrosius Goethals had op zekere dag een gift van 600 ponden groot van een onbekende ontvangen en wellicht heeft hij dit geld voor de bouw van een nieuw klooster gebruikt. Er zijn goede redenen om aan te nemen dat dan het *speelgoed* van Geeraert van Schauwenberghe tot een klooster werd omgebouwd, want de Merendreenaar Bernard van Schauwenberghe werd in 1802 secretaris van het bisdom. Werd deze Bernard beloond door Ambrosius Goethals voor zijn tussenkomst bij het verwerven van de eigendom van Geeraert van

¹ L. Neyt, Enkele verdwenen herbergen te Merendree, in *Het Land van Nevele*, jg. 18 (1987), p. 213-214.

² L. De Ruyck, R. Moelaert, A. Ryserhove, *De kerkdorpen Merendree en Hansbeke heemkundig bekeken*, Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 1979, p. 31 en 37.

Schauwenberghe om het tot klooster om te bouwen?

Wie was nu deze Ambrosius Goethals (1751-1836)? Hij studeerde aan de universiteit van Leuven en werd in 1787 kanunnik van het St.-Baafskapittel. Tijdens het Frans Bewind vluchtte hij naar Nederland maar keerde terug en werd secretaris van de kapittelvicarissen. Hij weigerde de eed van haat aan het koningschap af te leggen. Nadat Napoleon een concordaat had gesloten met de paus, werkte Ambrosius Goethals actief mee aan de reorganisatie van het bisdom. Hij werd tot vicaris-generaal benoemd, leidde het verzet tegen de opgedrongen bisschop De le Brue en moest onderduiken. In 1814 keerde hij terug.

Tijdens het Hollands Bewind werd hij gedurende vijf maanden gevangen gezet omdat hij zich niet schikte naar de eisen van de overheid.³

Op 14 december 1812⁴ liet de burgemeester van Merendree aan de heer Leempoel, inspecteur van de Academie weten dat er in zijn gemeente (ik vertaal uit het Frans) “een soort klooster is. Vijf of zes jaar geleden hebben de religieuzen met de toestemming van de burgerlijke en kerkelijke overheid een school opgericht enkel en alleen om er arme meisjes te leren spinnen en hen de eerste beginselen van het lezen en schrijven bij te brengen. De school kent tot nog toe een groot succes”. Deze school werd dus in 1806-1807 door deze kapucinessen gesticht.

Op 29 november 1814⁵ stuurde de Franse overheid een brief waarin “D’overste vande Eerweerde religieusen Kapucinessen tot Meirendre wort versogt hier onder te willen annoteren den voornaem, toenaem e(nde) auderdom van haere religieusen dewijl eenen nieuwen tableau van bevolkinge moet Gemaekt worden”.

Hierna volgt het lijstje met de namen - in originele spelling - van de kapucinessen van Merendree:

A. fracoise (sic)schultze oud 62

jsabella braecke 65

pitronille van den eijnde 62

³ M. Cloet, *Het bisdom Gent (1559-1991). Vier eeuwen geschiedenis*, Gent, 1991, p. 283.

⁴ R.A.G., Modern gemeentearchief Merendree, nr. 14, kopieboek van uitgaande briefwisseling 1808-1812.

⁵ R.A.G., Modern gemeentearchief Merendree, nr. 59 los blaadje in het bevolkingsregister vanaf 1811.

robertine de vos 59
*j. theresia heitschap*⁶ 48
Coleta wille 51
Coleta boukaert 43
jacoba d'hooge 37
francisca de backer 36
Sophie de backer 32
agatha de neve 26
Sophie de waele 24
anna van vooren 30

In 1818 telde het klooster vijf kloosterlingen, vijf zogenoemde *devoten*, twee *lekezusters*⁷ en bovendien woonden in het klooster nog drie meiden (zie bijlage 2).

In het jaar 1828 werd onder pastoor J.B. Velleman een nieuw schoolgebouw opgericht.

Jean-Baptist Velleman (1767-1820) onderwees filosofie en theologie aan het seminarie te Gent en werd op 25 april 1806 pastoor van Merendree.⁸

In 1847 telde het klooster achttien religieuzen, die verschillende functies uitoefenden: er was één overste, één onderwijzeres en de anderen waren *werkster* of *naaister* (zie volledige lijst in bijlage 3).

In de legger bij de kadastrale kaart van circa 1850 (de zgn. Popp-kaart)⁹ staan Agatha Deneve *religieuse en consoorten* vermeld als eigenaars van het klooster.

Volgens Collumbien¹⁰ werd er in 1851 opnieuw gebouwd, maar aangezien de auteur geen bron vermeldt, heb ik dit gegeven niet kunnen nagaan.

⁶ Waarschijnlijk is dit een verkeerde schrijfwijze van de naam Hertschap, zie bijlage 1 na dit artikel.

⁷ Kloosterzuster die niet verplicht is tot het koorbed.

⁸ M. Cloet, *Het bisdom Gent...*, p. 287.

⁹ Documentatiecentrum "Het Land van Nevele", leggers bij de Popp-kaarten.

¹⁰ H. Collumbien, Gentse memoriedagen: 22-23-24 juli, in *Gendtsche Tydinghen*, jg. 34 (2005), afl. 4, p. 262, echter zonder bronvermelding!

Petrus Gustaaf Debbaudt (°Sinaai 07-02-1833-+Merendree 08-04-1908)
was van 1875 tot 1904 pastoor van Merendree.

De franciscanessen in Merendree (1876-1914)

Op 24 juli 1876 was het nieuwe klooster van de kapucinessen aan de Brusselse Steenweg in Gent klaar en zij verlieten na 79 jaar Merendree. In die tijdspanne werden 46 zusters geprofest in Merendree en werden 35 zusters in een gemeenschappelijke kelder naast en gedeeltelijk onder de huidige sacristie begraven.

Volgens E. Soens (1915) deden de franciscanessen van het Crombeen op 26 juli 1876 hun intrede in Merendree. Maar dit klopt niet met de gegevens in de bevolkingregisters van Merendree¹¹. Flora Vandenweghe (°Lichterfelde 19-02-1827) kwam als enige en eerste kloosterlinge uit Gent in Merendree aan op 4 oktober 1876.

Pas in de maand juli van 1877 volgden haar medezusters uit Gent: Joanna Rosalia Specht (°Doel 21-05-1846) op 16 juli 1877; Rosalie Van Hoenacker (°Kortrijk 06-12-1827) op 18 juli 1877 en M. Celina De Naeyer (°Zottegem 29-02-1850) op 20 juli 1877.

Van het klooster van Lebbeke kwam op 19 juli 1877: Marie Philomena Pieters (°Lebbeke 20-05-1850) en op 24 oktober 1877 verhuisde Julienne Alexandrine Van Wesemael (°Gent 03-07-1860) van Gent naar Merendree. De kloostergebouwen waren toen eigendom van de heer Malfait en later van de familie Goethals-Malfait.

Petrus Gustaaf Debbaudt (°Sinaai 7.2.1833--Merendree 8.4.1908), die van 1875 tot 1904 pastoor was van Merendree, was de belangrijkste weldoener van de nieuwe kloosterlingen. Toen in 1879 de schoolstrijd in België losbrak, bouwde hij een jongensschool, die hij later met grond en lokalen aan de zusters overliet.

De zusters gaven onderwijs aan de meisjes en hielden zoals hun voorgangers de kapucinessen een kantwerkschool (Valencienneskant op kussen) en een bloemenschool (Brusselse kant met naald op blauw patroon). De leiding van de bloemenschool was in handen van moeder Pharaïldis, d.i. Flora Van den Weghe. Zij werd bijgestaan door zuster Athanasia of Celina De Naeyer, zuster Vinciana of Rosalia Specht en zuster Felicitas, d.i. Philomena Pieters.

¹¹ GAN, Bevolkingsregisters van Merendree, 1871-1880, f. 3 en 113.

Na het einde van de schoolstrijd in 1884 gingen de jongens terug naar de gemeenteschool en de pastoor richtte in de vrijgekomen gebouwen een breischool op voor de meisjes van Merendree. Het bestuur ervan was aanvankelijk in handen van de juffrouwen Kervijn en De Reu, maar werd in 1905 waargenomen door moeder Pharaïldis (Flora Van den Weghe).

Deze eerste kloosteroverste in Merendree werd in 1889 opgevolgd door moeder Agatha of Maria De Caluwe (°Denderbelle 26.12.1836, geprofest 13.9.1859) en zij werd in 1892 vervangen door Moeder Cecilia, Joanna Dauwe (°Overmere 29.6.1838, geprofest 15.2.1868). Van 1898 tot 1900 stond moeder Renildis (Joanna Livina Verherbrugghen, °Overmere 23.10.1844, geprofest 24.8.1870, +Ursel 17.3.1910) aan het hoofd van de school en het klooster. Van 1900 tot 1904 leidde moeder Tiburtia (Maria Christina Sonnevillie, °Destelbergen 26.9.1863, geprofest 4.4.1889, +Gent 4.2.1905) en na haar moeder Theodula (Maria De Poorter °Oostwinkel 6.10.1867, geprofest 10.9.1888) tot september 1910. Van dan tot aan de vlucht van de kloostergemeenschap in oktober 1918, bleef het bestuur in handen van moeder Theodora (Eugenia Depraeter, °Oudenaarde 13.10.1839, geprofest 5.2.1865).

In 1895-96 werd het kloostergebouw omgebouwd om er een verblijf voor weeskinderen te kunnen inrichten.

In 1900 bouwde de congregatie van het Crombeen vier nieuwe klassen (de huidige vleugel van het lager onderwijs) en erboven een nieuwe slaappleats voor de weesjes. In 1904 kwam er nieuwe uitbreiding.

In 1910 telde het klooster vier lagere meisjesklassen met 165 leerlingen, een jongensklas met 58 leerlingen en twee kleuterklassen met 90 leerlingen. De wezenschool telde 30 kinderen en in de breischool waren er 33 grotere meisjes werkzaam.

Het klooster tijdens de Eerste Wereldoorlog¹²

Wanneer in 1914 de groote wereldoorlog uitbarstte, was men genoodzaakt de kost- en werkschool te schorsen. De lokalen zouden voortaan ter beschikking gesteld worden van de vluchtelingen, die vanaf de eerste dagen

¹² Gelijkaardige feiten speelden zich af in het klooster van Hansbeke, zie A. Martens, *Het Klooster en de Zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke*, Nevele, 1989, p. 46-49.

aankwamen. Een menigte hopeloze en bedrukte lieden uit Mechelen werden hier geherbergd; alsook de Burgerwacht van Brusselse voorsteden.

Uit het Moederhuis van Gent zond men ons 4 oude zusters, te weten: Moeder Cecilia en de Zusters Laurentia, Arsenia en Oda, met het gedachte hier in veiligheid te zijn.

Einde September kwamen er vluchtelingen toe van Aalst, alsook uit Wetteren, waaronder de moeder van Zuster Leopoldine, een zieke vrouw.

Allen hoopten hier een schuilplaats te zoeken! Doch deze was van korten duur. October 1914 bracht ons schrikwekkende dagen. De donderdagnacht van den 8e October werd er geschoten voor het Gemeentehuis! Iedereen meende dat de Duitschers reeds aangekomen waren. Vlug sprongen zusters uit de lange pluimen en maakten zich tot vluchten gereed (de pakken stonden reeds op voorhand gemaakt). Het geschut kwam van Belgische soldaten die aankwamen en niet binnengelaten werden door de bevreesde inwoners van het Gemeentehuis. Van vluchten was er dus geen spraak meer.

De volgenden nacht beleefden wij een hartroerend tafereel. Onze uitgeputte soldaten uit Antwerpen wegtrekkend, kwamen onze klassen innemen die tot logement waren ingericht.

Ongelukkiglijk, na een uur rust, moesten de jongens vertrekken om plaats te verleen aan andere Belgische strijders, nog meer uitgeput dan de vorigen. De Zusters gaven alles ten beste wat zij hadden. In dien nacht werden er drie ovens brood en twee kuipen vlees aan de soldaten uitgedeeld. Gretig en dankbaar aten die afgesloofde jongens alles smakelijk op. 's Morgen vroeg bleef er voor het ontbijt der huisbewoners niets over. Er werd opnieuw gebakken, maar er kwamen onophoudelijk troepen toe.

Op 4 augustus 1914 vielen de Duitsers België binnen. Na de verovering van Luik, rukten ze ten noorden van Samber en Maas naar Frankrijk. Het grootste deel van het Belgisch veldleger (80.000 manschappen) trok zich na de val van Luik terug naar Antwerpen. De druk van de Duitse troepen werd zo sterk dat het Belgisch leger zich terugtrok achter de IJzer. Het zijn deze soldaten die van Antwerpen o.m. door Merendree westwaarts trokken richting IJzer.

Zoo bereikten wij den 13de October. Schrik en angst beneep ons aller hart. De Belgen werden handgemeen met de Duitschers.

Op 9 oktober slaagde het gros van het veldleger erin het kanaal Gent-Terneuzen te bereiken. De cavalerie dekte de aftocht en leverde gevechten aan het Kanaal Gent-Terneuzen, het Schipdonkkanaal en aan de Leie. Op 13 oktober kwam het tot een treffen met de vijand in Merendree bij de brug over het Schipdonkkanaal. Van 's morgens 9 tot 14 uur werd er hevig gevochten o.m. in de tuin van het kasteel Kervijn¹³. De molen en enkele huizen werden in brand gestoken en zwaar beschadigd. Tijdens deze gevechten sneuvelden verscheidene Belgische en Duitse soldaten.

In de grootste verwarring stelden de Zusters zich gereed om te vluchten. De 7 overgebleven weesjes, vergezeld van 4 Zusters, gingen een schuilplaats zoeken op een boerenhof. 's Anderendaags keerden zij weder. Die nacht namen de Uhlanen bezit van het klooster en de scholen, plunderden de koffers en namen alles wat hun dienstig was.

Gedurende drie vier lange oorlogsjaren waren onze scholen en ook het klooster meermaals het verblijf der vijandelijke troepen. De zusters hielden zich bezig met het geven van onderwijs, zooveel het hun mogelijk was en met het vervaardigen van kleederen voor de noodlijdenden der Gemeente. Zij namen ook de taak op zich voor het bereiden der volks- en schoolsoep. De Goddelijke Voorzienigheid waakte over haar uitverkorenen. Niettegenstaande hun milddadigheid hadden de Zusters niets te kort, ... ja, zij konden zelfs ruim mededeelen aan het Moederhuis en aan het klooster van Vinderhout.

Zoo doorleefden zij drie vier droeven jaren!

Eindoffensief in oktober 1918

Maar welke sombere verandering bracht het eindtijdperk van het jaar 1918 mede!... Vanaf October 1918 heerschte er hier een akelige bedrijvigheid: opgeëischte mannen en jongelingen trekken, met heele benden voorbij onder het geleide der Duitse soldaten - meestal lieden uit West-Vlaanderen. Hier nogmaals gaven de Zusters alles ten beste; ja zelfs hun eigen legersteden om de vermoeide priesters en broeders van Thorhout onderkomen te verleen.

¹³ Nu bewoond door Piet De Baets, Veldestraat nr. 48 te Merendree.

Midden in de nacht van 28 september 1918 startte het Belgisch leger het eindoffensief. De vooruitgeschoven Duitse stelling viel na twee uur strijd. Op 15 oktober stortte het Duitse front in elkaar en begon de aftocht naar het oosten.

*Met liefde en betrouwen op Gods Voorzienigheid hadden zij alles afge-
staan... onbewust dat het uur van wegtrekken voor hen ook nakend was. Ja,
den 18^e October kregen zij de tijding dat al de inwoners van Meerendree de
gemeente moesten verlaten, om onder het geleide der Duitschers veiligheid
te gaan opzoeken in Sint-Niklaas. Herhaaldelijk smeekten de Zusters de
gunst af ter plaatse te mogen blijven... doch smeeken baate niet!...*

De toen 13-jarige Gilbert Waelput¹⁴ uit Merendree herinnerde zich over die dag het volgende: "... op 18 oktober, vijf dagen voor de slag werd gans het dorp geëvacueerd. We waren verplicht alles achter te laten. Alleen het noodzakelijkste konden we meenemen: wat klederen, wat slaapgerief en wat voedsel. Mijn jongere broer en ik - ik was toen 13 jaar - namen elk een schaap aan de leidband mede, in de hoop daarvan melk te kunnen drinken. Doch we waren nog niet lang onderweg of voorbijtrekkende Duitse legers trokken de leiband uit onze handen en leidden ons lieve Bettie en Bessie ter slachtbank. Onze vluchtroute liep langs Vinderhoute, Oostakker, Zeveneken, Lokeren, Belsele naar Sint-Niklaas. Onze groep bestond uit 198 personen uitgerust met kruiwagens, driewielkarren en een voermanswagen waarop de oude mensen en de kinderen mochten plaatsnemen. Vooraan de stoet reden drie Duitsers te paard, achteraan twee. Langs de Nieuwstraat kwamen we op de Grote Markt van Sint-Niklaas toe op 23 oktober in de voormiddag: een trieste, havenloze, afgematte hongerige, medelijden-opwekkende troep..."

¹⁴ G. Waelput, 11 novemberherinneringen. 1914 Nach Paris! 1918 Nach Berlin!, in *Het Land van Nevele*, jg. 19 (1988), afl. 2, p. 284-285.

¹⁵ Joannes Marie Remi Van Rechem, °Bevere (Oudenaarde), 07-10-1863, priester gewijd te Gent 26-05-1888, leraar te Oudenaarde 05-09-1887, pastoor te Strijpen 10-09-1906, pastoor te Merendree 09-06-1916, +Waarschoot 04-09-1938.

Joannes Marie Remi Van Rechem,
(°Bevere (Oudenaarde) 07-10-1863 - +Waarschoot 04-09-1938)
pastoor te Merendree vanaf 09-06-1916.

Ook de pastoor van Merendree Remi Van Rechem¹⁵ schreef later een verslag over deze gebeurtenissen¹⁶.

“Op vrijdag 18 oktober 1918 ging de Ortskommandant van Hansbeke om 8 uur 's morgens naar pastoor Van Rechem van Merendree en gaf hem het bevel tot algemene evacuatie van de bevolking. De pastoor zelf kreeg de toestemming om in Merendree te blijven bij de zieken. Heel beleefd vroeg de Ortskommandant aan de pastoor om zijn best te doen opdat alles ordentelijk zou verlopen. In groep werd een groot gedeelte van de bevolking onder bewaking van gewapende Duitse soldaten weggeleid. Zij kregen verbod met iemand onderweg te spreken en gingen over Oostakker en Lokeren naar Sint-Niklaas.

Op 23 oktober konden de Duitsers de opmars van de Belgen stoppen aan het Schipdonkkanaal (Afleidingskanaal) en de Leie.

Op 24 oktober kwam het bevel dat alle inwoners het dorp moesten verlaten.

Op 26 oktober om 9 uur 's morgens kwam de laatste aanmaning. Indien iemand het zou wagen te blijven, zou de doodstraf volgen. Diezelfde 26 oktober om 10 uur 's avonds moest de pastoor op bevel van de Ortskommandant de pastorij verlaten. Hij kreeg drie wagens voor zeven zieken en zes andere personen. Zij werden naar Gent gestuurd waar ze om 0u30 aankwamen”.

Een ander relaas¹⁷ van deze gebeurtenissen is naar alle waarschijnlijkheid geschreven door de toenmalige gemeentesecretaris Octaaf Cocquyt.

“Den vrijdag 18 October, te 7 1/2 uur 's morgens, kregen de inwoners langs de Oostkant van de Schipdoncksche vaart, inbegrepen die van de dorpsplaats, bericht, dat zij hunne huizen moesten verlaten en te 9 uur op het kerkhof gereed zijn om vandaar over Vinderhoute en Oostakker naar St Nicolas te vertrekken.

In der haast werd een en ander ingepakt en op 't gestelde uur waren een vierhonderdtal inwoners op het kerkhof samen.

Zes uren lang moesten zij daar onder bewaking van Duitse gendarmen te voet en te paard, op het vertrek wachten.

¹⁶ J. Luyssaert, Oorlogsrelaas van Florimond Pynaert, de Landegemse vrijwilliger 1914-1918 (slot), in *Het Land van Nevele*, jg. 32 (2001), afl. 2, p. 147-148.

¹⁷ Bewaard in het documentatiecentrum van de heemkundige kring “Het Land van Nevele”.

Wie zeer dichtbij woonde kon nog wel eens gestolen weg tot aan zijne woning geraken maar niemand mocht afzonderlijk vertrekken. De inwoners waren nog daar als de Duitsche soldaten reeds bezig waren met in winkels en bijzondere huizen allerlei zaken uit kasten en laden weg te plunderen. En als men hun eene bemerking maakte dan antwoordden zij "Als wij 't niet doen, dan doen de anderen het toch!"

't Was een droeve lange stoet die zoo den weg naar Lovendegem opging, 't was rond 5 1/2 uur 's avonds als hij te Vinderhoute aankwam

Enkelen konden zich hier voor het vertrekken van den Zaterdag, van de groep afscheiden en alhier of aldaar in den omtrek bij familieleden of kensissen (sic) een onderkomen zoeken. Zelfs waren er die reeds in den namiddag naar hun dorp weerkeerden om nog een en ander voor de nakende beschieting te redden.

Van beschieting was echter nog geen spraak, maar van plundering des te meer: koffers, kasten, schuiven, laden, pakjes en pakken, alles was opengebroken en wat eenige waarde had er uit geroofd. Kleederen, beddegoed, allerlei kuddenierswaren, 't was al verdwenen: zelfs de gordijnen en storsen¹⁸ der vensters waren medegenomen of afgerukt en gescheurd. Nog zaten Duitsche soldaten in de huizen. Een der inwoners waagde het de opmerking te maken: "t' is dus daarom dat we zoo vroeg weg moesten vertrekken, om u gelegenheid te geven alles leeg te plunderen." t' Antwoord was: "Dat zijn wij niet geweest, maar de pionieren die hier dezen nacht ingekwartierd waren"

Eerst rond 1 November zijn de Duitschers uit Meerendre vertrokken. Zij hadden dus al den tijd om hun vernielings- en roofwerk te voltrekken...

Verleden maandag, onmiddellijk (sic) na den aftocht der Duitschers uit Gent, heb ik een bezoek gebracht aan wat eens het lieve dorpje Meerendre was. Nog enkel een hoop puinen van aan het kanaal tot voorbij het dorp.

Een dertigtal huizen zijn bepaald onbewoonbaar en evenveel gezinnen zonder dak (*geschraapt*: gezet). Die zoeken dan een onderkomen in de geburenhuizen die nog eenigzins aaneenhangen.

Binnen ligt alles doorengewoeld, nat van den regen en stinkend vuil: een zuivering van eersten rang alleen maakt het verblijf er mogelijk.

Ook de kerk heeft erg geleden: een wijzerplaat van het uurwerk werd afgeschoten, een groote grenaat (sic) kwam in het doophuis terecht en verder is

¹⁸ Store 'gordijn dat kan worden opgetrokken'.

het dak op een menigte plaatsen door scherven doorboord. Ook het klooster werd erg beschadigd.

En wanneer zal aan het herstellen kunnen begonnen worden? Kalk en materieel van allen aard ontbreekt volkomen. En metsers en timmerlieden niet minder.”

De moedige Zuster Theophila ging, trots alle gevaar, in gezelschap van een weesje in allerhaast naar het klooster van Hansbeke, om daar een onderkomen te vragen voor de oude Moeder Theodora. De overste van Hansbeke, moeder Leonarde¹⁹, begaf zich bij den Ortskommandant aldaar verblijvend en op een wijze, de Hunnen waardig, werd het gevraagde geweigerd met een stuursche bedreiging: Weldra zult ge zelf mogen heengaan! Met bedrukt gemoed en toegenepen hart keerde de Zuster terug naar Meerendree, waar zij juist bijtijds aankwam om haar uitgedreven medezusters te vervoegen. De Zusters van Meerendree hadden toch eindelijk bekomen zich naar Gent, naar het Moederhuis, te mogen begeven en niet naar St.-Niklaas.

Op klokslag XII zette de droeve uittocht aan, onder het geleide der Duitschers... De parochianen naar het Waasland... de kloosterlingen naar Gent. De Eerw. Heer Pastoor Van Reckhem nam afscheid van Moeder en de Zusters... troostte ze, schonk hun zijn vaderlijken zegen... wenschte ze goede reis gevolgd van een gelukkig wederzien. De tachtigjarige Moeder Theodora aan den arm harer zusters sukkelde tot op den wijk Oostergem. Daar vonden zij een hondengespan en zoo voerde men de diepbedroefde Overste tot in Vinderhoute. De Zusters volgden... stuwden een steekkar met de onmisbaarste kleederen; en Zr. Ernestine voerde een kruiwagen. Zij werden uitgeleid tot in Vinderhoute. Hier verbleef de oudste moeder Theodora enkele dagen!.. Van daar, op weg naar Gent, naar 't Moederhuis! Droeve aankomst! Minzame en gulhartige ontvangst bij Oversten en medezusters! De uitgedreven kloosterzusters, afgemat en met ontmoedigend hart, dachten op al wat zij in de handen deze vijanden hadden moeten laten. Des anderendaags reeds vroegen zij om te mogen terugkeeren naar hun verlaten woning. Op hun aandringen smeeken werd hun toegestaan zich naar het klooster van Vinderhoute te begeven om zoo spoedig mogelijk naar hun uitgedreven huis te kunnen weerkeeren. Moeder Theodora en eenige zusters, ondertusschen ziek geworden, bleven in Gent. De Meerendreese Zusters

¹⁹ Margarerta Van Boxstael, °Aaigem 29.6.1875, +Massemen 28.9.1939.

Meerendré – Kerkhof en Klooster

EHG. De Suet, Meerendré

In afwachting van volledige herstelling moest in 1918-1919 het klooster beschermt worden tegen regen en wind.

trotseerden den angst en gingen tweemaal tuschen het geschut door, om nog mede te nemen, wat nog te redden was. Veertien dagen verbleven zij te Vinderhoute en ondertusschen werd hun huis in een puinhoop herschapen.

Vrede en oorlogsschade

Nauwelijks was de wapenstilstand gesloten, of de Zusters Adeltrude, Julietta, Ernestine en Cassiana begeven zich naar hun weleer zoo gelukkig oord. Nog slechts puinen vonden zij!!... Niet eene plaats was er bewoonbaar! Nergens nog een spoor van het weggeborgene!... alles was geplunderd! Zij hadden noch rustgoed, noch eten!... Enkel wachtte hun veel, lastig en walgelijk werk!... De Zusters vingden moedig dit laatste aan, want zij waren, om zoo te zeggen, aangemoedigd door het H.Hart van Jezus. Tusschen al de puinen heen, midden al de glasscherven vonden zij, ongedeerd, rechtopstaande, het schoone beeld van het H.Hart van Jezus in de vestibule, ter plaatse waar zij het hadden gelaten. In de kapel, waarvan de muren met honderden ballen waren beschadigd, bemerkten zij ongedeerd het beeld van O.L.Vrouw en rond het beeld onzegkelijk veel kogels in den muur.

Wegruimen der puinen! Zich een behoorlijk onderdak bezorgen, was hun eerste bezigheid.

Dagelijks kwam de Eerw. Heer Pastoor zijn teruggekeerde, nu moederlooze kloosterzusters bezoeken, ze opbeuren... ja, hij ging met hen om als een teerbeminden Vader.

De Goddelijke Voorzienigheid kwam hun ook zichtbaar ter hulp in den persoon van den Eerw. H. Onderpastoor De Coninck, die tijdens de beschieting van Meerendree met de Zusters in Vinderhoute verbleef. De E.H.Onderpastoor nam de taak op zich het noodige voedsel van de nieuwe familie te bedelen en was blij hun karig maal met hen te deelen. Hun eerste middagmaal bestond uit pellenpatatten met een hespenkneut. Daar hij zelf zonder gebruikbare woning was, verbleef hij gedurende den dag in 't klooster met zijn meid, en beiden deelden zoo met hen lief en leed.

Ook werd hun hulp toegezonden uit het klooster van Hansbeke.

Het leven herbegint in de winter 1918-1919

Bekommerd met den droevigen toestand der Meerendreesche kloosterlingen, kwam de E.H.Pastoor De Saedeleer van Lovendegem ze bezoeken.

Opbeurende woorden van troost en aanmoediging ontvielen zijn medelijdend hart.

Zoo haast de wezen veilig waren, kwam de Eerw. Algemeene Oversten zich overtuigen van den ellendigen toestand der Zusters. Het noodige werd aangewend om het huis zoo gauw mogelijk uit zijn puinen te doen verrijzen. In afwachting van volledige herstelling en behoorlijk onderkomen, moest er gezorgd worden voor beschutting tegen regen en wind. Niet één venster in huis! En de winter stond voor de deur!

De goede Moeder Theodora zou dit werk niet meer kunnen besturen! Zij werd in het Moederhuis gehouden, waar zij tot op heden nog verblijft, haar dagen slijtende in gebed en eenig handwerk.

De Algemeene Oversten zonden naar Meerendree Moeder Marie, alsdan overste in Borsbeke. Onbewust der ellende die haar wachtte, verliet zij treurig doch moedig haar vreedzaam en gelukkig kloosterken aldaar. Na weinige dagen kwam de brave Moeder Marie aan met Zuster Caliseta. Reeds was er plaats genoeg in beschikbaarheid gebracht om er met 5 personen te verblijven. Moeder en Zusters werkten vlijtig en eenparig, ten einde de puinhoopen te doen verdwijnen. Dien winter 1918-1919 leden zij allen veel koude, doch noch valling noch ziekte kwam hun werk stooren of bedreigen. Intusschen waren de Alg. Oversten niet werkeloos. Zij deden al wat mogelijk was om het klooster in goeden staat te brengen en gelukten er eindelijk in, het zich als eigendom te kunnen aanschaffen. Nergens was glas genoeg te krijgen om de ruiten in te zetten. Men wilde eerst en vooral zorgen om de klassen ingereedschap te krijgen...

Slechts einde Februari 1919 was het mogelijk de scholen te heropenen. God zij dank! Onder het geleide van Moeder Marie verbeterde langzamerhand de toestand en mocht men zich na langen en noesten arbeid verheugen in het volledig herstel van 't klooster. Den 12^e Augustus 1919 was het mogelijk, tot groote voldoening van Overste en Zusters, het H. Sacrament terug in hun kapel te bezitten. Na lang sparen was het de gelukkige Moeder Marie mogelijk 's Heeren woning te laten schilderen.

1924

In Mei 1924 werd Moeder Leonarda alhier gezonden, die aan het uit de puinen verzezen klooster een nieuw uitzicht gaf, en met vreugde bestatigt op heden ieder weldenkend mensch al de verbeteringen binnen en buiten ons geliefd klooster.

1927

In het voorjaar van het jaar 1927 werd er in het klooster een groote verandering ingevoerd: Immers aan Merendree werd de eer toegekend de bakermat te worden eener bisschoppelijke Openluchtschool in Oost-Vlaanderen. Op aanvraag van den Zeereerw. Heer Kannunik De Vos, afgevaardigde der bisschoppelijke schoolcommissie van Gent en met volle toestemming der Algemeene Oversten van Gent zou het voorgesteld doel verwezenlijkt worden.

Van den 1^e Maart tot einde April werd er noestig gewerkt om een ruime eet- en slaappleats beschikbaarheid te brengen voor een vier en twintigtal zwakke kinderen uit de verschillende katholieke lagere scholen van Gent. De aankomst der eerste meisjes had plaats den eersten Mei. De waarde Moeder Leonarde en zusters verwelkomden ouders en kinderen.

Voor de liefderijke zorgen der waarde Overste en Zusters, door de frisschen en gezonde buitenlucht, door de ruime en welverluchte plaatsen ter beschikking der kinderen, door de versterkende en welbereide spijzen, door de volledige rust, de dagelijksche wandelingen en spelen in open veld, bestatigen ouders, reeds bij een eerste bezoek, een werkelijke verbetering in den gezondheidstoestand hunner geliefde kleinen. Bij deze voordeelen, ontvangen de leerlingen der Openluchtschool naast de schooljeugd der gemeente, het onderwijs in de lagere aangenomen meisjesschool van 't klooster, in overeenkomst met den graad en het leerjaar hunner steedsche school.

Ook was het onder een hartelijke dankbetuiging dat de eerste groep ll.²⁰, afgehaald door hun ouders, het gezegend oord der bisschoppelijke Openluchtschool verlieten, op 13^e Augustus. Vele ouders vonden geen genoegzame woorden om aan dankbaarheid en erkentelijkheid lucht te geven, voor de bewezen diensten en teedere zorgen der waarde Moeder en goede Zuster Symphorose. Een tweede karavaan werd op 2^e October binnengeleid en mocht den weldoenden invloed der Openluchtschool genieten tot Nieuwjaar. Eveneens zullen deze meisjes door andere vervangen worden tot aan het Paaschverlof.

Jaarlijks zullen in drie tijdperken, beurtelings de groepen der oudere kinderen vervangen worden.

²⁰ Afkorting voor 'leerlingen'.

In 1927 werd de openluchtschool opgericht.

Hier laat ik de dagboeknotities van 1928 tot 1939 weg omdat ze enkel handelen over verbouwings- en verbeteringswerken aan het klooster en de school. Ze zijn opgenomen in de laatste paragraaf van dit artikel.

1940

Door de beschieting gedurende den oorlog heeft de kerk van Merendree veel geleden. Om die schade te helpen herstellen, hebben onze goede eerwaarde Algemeene Oversten de som van duizend frank als gift gegeven aan E.H. Basiel De Craene, pastoor van Merendree in Augustus 1940.

Tijdens de beschietingen van vrijdag 24 tot maandag 27 mei 1940 werd de kerk van Merendree beschadigd aan het dak van de noordenkruisbeuk; aan de derde en vijfde vensters van de noorderzijbeuk; aan de west- en zuidwestzijde van de torenspits; aan het groot venster boven de ingang en aan het koor. Pastoor Basiel De Craene stuurde aan de bevoegde instanties een schadedossier ten bedrage van 128.124 frank²¹.

Tusschen woensdag en donderdag nacht den 13 November is er een geweldige storm geweest.

De hangar op den koer der meisjesschool heeft veel geleden. De muur op sommige plaatsen was vaneen getrokken, de steenen (waren) verbrijzeld en het dak zeer beschadigd. De vestibule van de Openluchtschool was de helft afgevlagen; zoodat de stukken glas tot aan de deur van het schotelhuis lagen... De pannen van het dak der schuur waren verbrijzeld en daardoor een groote opening gemaakt.

1941

Tot Merendree in 't klooster is de Volksoep "Winterhulp" ingericht. 28 Januari 1941. Eenige Juffrouwen der parochie hebben op zich genomen dit werk te verrichten, tweemaal in de week, Dinsdag en Donderdag. Ze bereidden de soep in 't fornuis van het waschhuis.

"Winterhulp" ontvangen de som van 72,50 fr. voor de maan Januari-Februari 1941 voor eenig gebruik van hout-kolen-electriek.

²¹ Documentatiecentrum "Het Land van Nevele", kerkarchief Merendree, dossier oorlogsschade, opgemaakt op 29 juni 1940.

Winterhulp²²

Op aandringen van de bezetter richten de secretarissen-generaal Winterhulp op, een organisatie die zich toelegt op de voedselvoorziening van de armste bevolgingsklassen. Aanvankelijk zorgt Winterhulp alleen voor soepbedeling, maar vanaf 1941 verstrekt de organisatie ook goedkope maaltijden aan minderbedeelden. Winterhulp besteedt bijzondere aandacht aan de voeding van kwetsbare groepen, zoals zwangere vrouwen, krijgsgevangenen, oudstrijders en geteisterden. De organisatie verlegt geleidelijk het zwaartepunt van haar activiteiten naar de schoolgaande jeugd.

De financiële middelen van Winterhulp komen voornamelijk uit de Belgische schatkist. De organisatie krijgt ook giften. Collectes, loterijen en feesten zorgen voort extra inkomsten. Winterhulp heeft de reputatie Duitsgezind te zijn maar dat heeft te maken met de inbreng van collaborateurs in een aantal plaatselijke comités.

1941

De meisjesschool is gesloten geweest den 22-11-1941 om reden van gebrek aan brandstof en zijn heropend den 22-12-'41.

De schoolsoep is begonnen den 19-12-1941 voor de jongens en voor de meisjes den 23-12-1941 door juffr. der gemeente.

1942

Den 29e Juli zijn toegekomen: 16 kinderen van Gent, 4 kinderen van Liedekerke, 4 van Huissingen, 4 van Uckel vergezeld van een Schoolhoofd en twee onderwijzeressen. Ze zijn hier gebleven tot 1^e Augustus. E. Heer Pastoor heeft die dagen, dat ze hier verbleven, voor eten en slaapgerief gezorgd, daar die kinderen hier niet verwacht waren.

Den maandag daaropvolgend is M. den Secretaris Dauwe van de Winterhulp met den auto om 10 kinderen geweest en ze geleid naar Zaffelaere bij de Z.Z. van Liefde. Den anderendaags, de 18 andere kinderen komen halen, om ze te bestellen bij de Zusters van Waarschoot.

Den 1^e Augustus zijn ook toegekomen van Ixelles-Brussel 36 kinderen,

²² M. Dumoulin, E. Gerard, V. Dujardin, M. Van den Wijngaert, *Nieuwe geschiedenis van België 1905-1950*, deel II, Tielt, 2006, p. 1181-1182.

ondervoed, met 5 Juffrouwen, die de kinderen verzorgen en bewaken. Ze gingen binst den dag gaan wandelen met de kinderen, namen bij hen hunne eetmalen en sliepen bij hen. Den 22^e Augustus zijn ze vertrokken. Gedurende hunne vakantiedagen heeft het N.K.W.²³ en de Winterhulp veel geholpen voor de eetwaren van de kinderen. De Zusters hebben zich wel ten dienst gesteld voor koken en andere werken.

Den 6den Oktober is de Schoolsoep hernomen en gesloten met Paschen 1943.

1943

De kinderen van Ixelles zijn toegekomen den 26e Juli en vertrokken den 24e Augustus.

De duitsche soldaten zijn vertrokken den 2den Oktober 1943.

De 33 bedden zijn teruggebracht met ressort, matras en hoofdpeluw; behalve 1 hoofdpeluw die achtergebleven is.

Eene matras was erg beschadigd en sommige bedden was de émail nog al benomen.

Z. Salomé heeft hare klas volledig kunnen hernemen op 4-10-'43.

De aangestelde mannen hebben de groote klok teruggebracht van de kerk van Merendree den 3den Nov. 1943 op St. Hubert en hebben den 4den Nov. de kleine klok meegenomen.

Op juni 1943 kregen de pastoors van het bisdom de mededeling dat de klokken zouden opgeëist worden door de Duitse bezetter. De klokken werden in drie categorieën ingedeeld: klokken gegoten na 1850 zouden onmiddellijk gesmolten worden; klokken gegoten tussen 1790 en 1850 zouden weggehaald worden maar nog niet onmiddellijk gesmolten worden; klokken gegoten tussen 1730 en 1790 zouden weggehaald worden maar pas als laatste gesmolten worden.

Op 10 september 1943 werden aan de pastoor van Merendree twee ontvangstbewijzen afgeleverd voor het weghalen van twee klokken uit de kerk

²³ Nationaal Werk voor Kinderwelzijn.

Op 10 september 1943 werden uit de kerk van Merendree twee klokken meegenomen: een met een doormeter van 98 cm en een met een doormeter van 58 cm.

van Merendree²⁴. Het eerste ontvangsbewijs heeft betrekking op klok nr. A II 254 met een doormeter van 98 cm en het tweede ontvangsbewijs slaat op klok nr. A II 254 met een doormeter van 58 cm. Ik neem dus aan dat op die 10^e september 1943 twee klokken uit Merendree werden weggehaald. Bij die gelegenheid schreef pastoor Basiel De Craene een gedicht "Ons klok" over het weghalen van de klokken.

De grootste klok die gegoten was in 1725, werd omwille van haar historische waarde teruggebracht op 3 november 1943. Basiel De Craene schrijft over deze gebeurtenis het volgende: "Gisteren terwijl ik reeds aan het eten zat kwam de heer die de klokken kwam halen aanbellen. Wat zwaarigheid nu weer. Ik erbij: "Mr ik breng uw groote klok terug en ik kom om de kleine." Ik meende kwalijk te hebben begrepen. Neen de groote klok stond aan de kerkduer (sic) zij waren reeds bezig ze van den wagen te halen. Ik den burgemeester geroepen, nagezien of zij niet gebarsten was enz. alles in orde. Die heer wist ook niet om welke reden zij werd terug gezonden. Zij is reeds boven geheeschen en zal vandaag gehangen worden en luiden. Dat zulk een gebeuren mij heeft geschokt kunt gij wel denken." Naar aanleiding hiervan schreef pastoor Basiel De Craene op 4 november het vrij lange gedicht "Ons klok terug". Volgens de boven aangehaalde notitie uit het kloosterdagboek werd pas op 4 november de kleine klok meegenomen.

Op 23 januari 1948 vernam Basiel De Craene van pastoor De Loof uit Sint-Martens-Lerne dat de klok in zijn parochiekerk de klok was van Merendree.

Op 15 mei 1948 ontving pastoor De Craene van het Ministerie van Justitie de officiële mededeling dat de klok gemerkt A II 254, wegende 116 kg, geplaatst was in de kerk van Sint-Martens-Lerne. Pas op 20 maart 1954 ontving de kerkfabriek van Merendree het nieuws dat de klok moest worden afgehaald op kosten van de kerkfabriek maar dat een toelage kon worden aangevraagd.

1944

De duitsche soldaten zijn aangekomen den 10-1-1944 en hebben drie klassen benomen. De klas van Z. Salomé en de twee bewaarklassen; zoodat we

²⁴ Documentatiecentrum "Het Land van Nevele", kerkarchief Merendree, dossier klokken.

verplicht waren het halfdagstel te nemen voor iedere leerkracht.

7den en 8sten en 3de en 4de 's morgens (8^{1/4} tot 12^{1/4})

1ste bewaarklas J. C. De Clercq 's morgens (8^{1/4} tot 12^{1/4})

Meester Cocquyt 2de en 3de 's morgens jongens (8^{1/4} tot 12^{1/4})

's Namiddags 5de en 6de en 1ste en 2de (1u tot 5 u)

's Namiddags 1ste en 2de Jongensschool (1u tot 5 u)

Z. Salomé 1ste en 2de Jongensschool (1u tot 5 u)

Den 12-2-'44 zijn de duitsche soldaten vertrokken.

Al de klassen der lag. meisjesschool en bewaarschool, alsook de klas van Zuster Salomé zijn hernomen zoals vorige jaren in volle dagen den 6-3-44.

De klassen der lagere en bewaarschool zijn heropend den 20e Sept. 1944 en volle dagen.

1945

Den 8sten Mei 1945 zijn de Duitsche door de Engelsche soldaten overwonnen en is den langgewenschten vrede geteekend.

Den 23sten Juli 1945 zijn de kinderen in verlof geweest tot 24 Sept. '45 van de lagere en bewaarschool.

De kinderen van de Openluchtschool van 26sten Juli 1945 tot 23 Sept. '46.

Beknopte bouwgeschiedenis van het klooster en de school

In 1828 werd er een nieuw schoolgebouw opgericht.

Eerwaarde heer Debbaudt, die van 1875 tot 1904 pastoor was van Merendree, was de voornaamste weldoener van de kloosterlingen.

Toen in 1879 de schoolstrijd in België losbarstte, bouwde pastoor Debbaudt een jongensschool die hij nadien met grond en lokalen aan de zusters overliet.

Na de schoolstrijd 1884 gingen de jongens terug naar de gemeenteschool en door toedoen van pastoor Debbaudt werd in een deel van de nieuwe gebouwen een breischool voor de meisjes van Merendree opgericht.

In 1895-96 werden aan het kloostergebouw verbouwingen aangebracht om er een verblijf aan weeskinderen in onder te brengen.

In 1900 werd een nieuw gebouw opgetrokken bestaande uit vier klassen voor de lagere school en een nieuwe slaapzaal voor de wezen.

In 1904 werd het kloostergebouw uitgebreid met een kleine kostschool voor kinderen die geen wees zijn.

Na de Eerste Wereldoorlog werd in afwachting van een definitieve heropbouw het nodige gedaan om het huis te beschutten tegen regen en wind. Pas einde februari 1919 kon de school heropend worden.

Op 12 augustus 1919 kon de kapel weer in gebruik genomen worden.

In mei 1924 kreeg het klooster een nieuw uitzicht.

Van 1 maart tot einde april 1927 werd een ruime eet- en slaappleats ingericht voor de vierentwintig kinderen van de pas opgerichte openluchtschool.

In 1931 werd de voorgevel van het klooster met cement bepleisterd.

In 1932 werd een scheidingsmuur in cementplaten geplaatst tussen de koer en het eigendom van Petrus Verhaege.

In 1933 bouwde men op kosten van het klooster een scheidingsmuur tussen de koer en het kerkhof.

In 1935 werden de eigendommen van het klooster opgemeten door de heer Cram, landmeter te Bellem. Een afsluiting in cementplaten werd gebouwd tussen de eigendom van Petrus Verhaege en die van het klooster op de grond van het klooster en aan het woonhuis van de gezusters Rogge dat eigendom is van het klooster.

Dat huis werd verhuurd aan de gezusters Rogge tegen de spotprijs van 50 fr. per jaar. in de voorbije zes jaar werden voor 2000 fr. herstellingen aan het huis uitgevoerd maar het had maar 300 fr. huur opgebracht.

Tijdens een geweldige storm in de nacht van woensdag op donderdag 13 november 1940 werd grote schade toegebracht aan de meisjesschool en de openluchtschool.

Op 17 maart 1947 werd in het klooster de waterleiding gelegd en er werden twee elektrische pompen geplaatst in de openluchtschool.

Op 1 januari 1948 werd de boerderij opgeheven en de grond buiten de poort werd verhuurd aan Karel Van Laere tegen 1000 fr. per jaar. René Van Laere werd aanvaard als werkman tegen 10 fr. per uur en Marie Van Laere als werkvrouw tegen 8 fr. per uur voor een periode van drie 3 jaar.

In 1949 werd een deel grond van de tuin afgestaan voor het vergroten van de parochiezaal.

In december 1951 begon de bouw van twee ruime kleuterklassen en twee lokalen voor de toeziende geneesheer van de scholen.

Vóór Pasen 1952 begon men het klooster af te breken en in dat jaar werd ook de openluchtschool stopgezet.

Morondree. — Klooster

Het nieuwe klooster en kapel in 1955.

Op 14 juli begon de modernisering van oude klassen: de oude schutsels werden vervangen door stenen muren; de planken vloer van de bovenklassen werden door betonnen vervangen en de drie ramen van elke klas werden vervangen door ruimere. De houten trappen werden vervangen door trappen in granito.

Rond de hele oude school werd een gevelsteen geplaatst, zodat dit gebouw een eenheid vormde met het nieuwe klooster.

Op 2 augustus prijkte de mei op het nieuwe klooster. De werklieden vierden feest samen met de heer Schrans, architect uit Lovendegem en Hilaire Ryserhove, aannemer uit Knesselare.

Op het einde van de grote vakantie werd de eerste steen gelegd van de nieuwe kapel. De werkzaamheden leden vertraging door het slecht weer en rond nieuwjaar 1953 lagen ze helemaal stil.

Jan LUYSSAERT, Merendree

De foto's komen uit de collecties van Carlos Lips, Julien Scherpereel en uit het fotoarchief van de heemkundige kring "Het Land van Nevele".

Bibliografie

M. Cloet, *Het bisdom Gent (1559-1991). Vier eeuwen geschiedenis*, Gent, 1991.

H. Collumbien, Gentse memoriedagen: 22-23-24 juli, in *Gendtsche-Tydinghen*, jg. 34 (2005), afl. 4, p.262.

L. De Ruyck, R. Moelaert, A. Ryserhove, *De kerkdorpen Merendree en Hansbeke heemkundig bekeken*, Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 1979.

L. De Vos, *De Eerste Wereldoorlog*, Leuven, 1996.

M. Dumoulin, E. Gerard, V. Dujardin, M. Van den Wijngaert, *Nieuwe geschiedenis van België 1905-1950*, deel II, Tielt, 2006.

Guldenboek der Vuurkaart, Brussel, 1934-1935.

A. Martens, *Het Klooster en de Zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke*, Nevele, 1989.

L. Neyt, Enkele verdwenen herbergen te Merendree, in *Het Land van Nevele*, jg. 18 (1987), 199-224.

Opgave alsmede korte beschrijving van de monumenten in de Provincie Oost-Vlaanderen die, ten gevolge van de oorlogsgebeurtenissen 1940-1944, geteisterd werden, Gent, 1945.

E. Soens, *Historische schets der Zusters Franciscanessen van Gent, geheeten Crombeen*, Sint-Amandsberg, 1915.

Bijlage 1

In 1818 woonden in het klooster van Merendree volgende personen²⁵

Schultze, Anne Francoise, 66 jaar, religieuze, °Brussel.

Bracke, Isabelle, 69 jaar, religieuze, °Kalken.

Van den Eynden, Petronille, 66 jaar, religieuze, Sint-Lievens-Esse.

Devos, Robertine, 63 jaar, religieuze, °Kortrijk.

Hertschap, Therese, 52 jaar, religieuze, °Knesselare.

D'Hooghe, Judoca, 42 jaar, devote, °Zomergem.

De Backer, Francoise, 41 jaar, devote, °Nieuwkerke.

De Backer, Sophie, 36 jaar, devote, °Nieuwkerke.

De Neve, Agatha, 31 jaar, devote, °Zomergem.

De Waele, Sophie, 28 jaar, devote, °Kruishoutem.

Wille, Colette, 56 jaar, lekezuster, °Gent.

Van de Voorde, Anne, 32 jaar, lekezuster, °Sleidinge.

Van Oost, Barbara, 28 jaar, meid, °Vinkt.

Van de Kerckhove, Barbara, 29 jaar, meid, °Meulebeke.

Arens Brigitte, 41 jaar, meid, °Merendree.

Bijlage 2

In 1819 woonden in het klooster van Merendree onderstaande personen²⁶.

Opvallend is dat enkele namen anders worden gespeld of zelfs totaal anders

²⁵ RAG, Modern archief Merendree, nr. 60.

²⁶ RAG, Modern archief Merendree, nr. 60.

klinken dan in het document van 1818 (zie bijlage 1). Alle kloosterlingen worden nu ook "religieuze" genoemd en ook twee meiden zijn ondertussen non geworden. In deze lijst wordt de geboorteplaats niet aangegeven.

Scoultz, Anne Francoise, 68 jaar, religieuze.
Bracke, Isabelle, 70 jaar, religieuze.
Van den Henden, Petronille, 67 jaar, religieuze.
De Vos, Norbertine, 64 jaar, religieuze.
Hutsebaut, Isabelle, 53 jaar, religieuze.
D'hooghe, Jossine, 42 jaar, religieuze.
De Backer, Francoise, 42 jaar, religieuze.,
De Backer, Sophie, 37 jaar, religieuze.
De Neve, Agatha, 32 jaar, religieuze.
De Waele, Sophie, 29 jaar, religieuze.
Wille, Colette, 56 jaar, religieuze.
Vanvooren, Anne, 36 jaar, religieuze.
Van Oost, Barbe, 29 jaar, religieuze.
Van de Kerckhove, Barbe, 29 jaar, religieuze.
Aerens Brigitte, 44 jaar, meid.

Bijlage 3

Kapucinessen te Merendree tussen 1847 en 1857

Aerts, Rosalia (°Lovendegem, 38 +Merendree 02-10-1849), naaister.
Bracke, Hortense Rasalie Marie (°Kalken 02-06-1849), van Kalken 20-08-1870, naar Gent 28-09-1876.
Catulle, Nathalie (°Tielt 24-09-1828), in 1857, naar Gent 28-09-1876.
Cornelis Maria Theresia (°Merendree 03-02-1803), werkster, naar Gent 28-09-1876.
D'hauwer, Emerence (°Ternat 19-04-1843 +Merendree 26-11-1872), in 1871, van Ternat 27-01-1869.
D'Hooghe, Maria Jacoba, (°Zomergem, 70) +Merendree 13-02-1851), werkster.
De Bakker Francisca (°Nieuwkerke, 69), werkster.
De Bakker, Joanna Sophia (°Nieuwkerke, 64 +Merendree 11-04-1852), werkster.
De Coster, Amelie (°Landegem 11-03-1827), in 1857, naar Gent 28-09-1876.

De Groote, Melanie (°Munkzwalm 05-04-1824), in 1857, naar Gent 28-09-1876.

De Neve, Agatha, (°Zomergem, 60), werkster, in 1857 70 jaar.

De Pagie, Amelia (°Lokeren 01-10-1819), naar Gent 28-09-1876.

De Smet, Joanna Eugenia (°Pollare 08-09-1839), in 1871, naar Gent 28-09-1876.

De Smet, Maria (°Pollare 08-08-1844), van Pollare 09-02-1871, naar Gent 28-09-1876.

De Vreeze, Julia (°Merendree, 35 +Merendree30-01-1848), naaister.

De Waele, Sophia, (°Kruishoutem, 55 +Merendree 23-01-1852), werkster.

Moens, Maria Jacoba (°Kaprijke 27-02-1800), werkster naar Gent 28-09-1876.

Den Duyts, Alida (°Gent 22-04-1849), van Gent 06-02-1872, naar Gent 28-09-1876.

Heremans, Virginie (°Oetingenen 16-09-1837), in 1871, naar Gent 28-09-1876.

Heyminck, Gisberta (°Schatwijk NL 13-11-1825), in 1857, naar Gent 28-09-1876.

Schockaert, Marie Josepha (°Erpe, 18-10-1828) in 1857, naar Gent 28-09-1876.

Steyaert, Paulina (°Merendree, 35+Merendree 05-04-1847), naaister.

Tollens, Coleta (°Sleidinge, 27 +Merendree 02-11-1849), naaister.

Tollens, Maria Theresia (°Zomergem 25-07-1833) uit Zomergem 25-09-1857, naar Gent 28-09-1876.

Van de Kerkhove, Anna, (°Meulebeke 54, +Merendree, 04-11-1855), overste.

Van de Kerkhove, Coleta (°Meulebeke, 35), werkster.

Van de Walle (°Merendree 18-10-1844), in 1871, naar Gent 28-09-1876.

Van der Vecken, Rosa Dorothea (°Hulst NL 13-10-1823 +Merendree 09-01-1868) in 1857.

Van Hauwermeire, Marie (Massemen Westrem 20-09-1820), naar Gent 28-09-1876.

Van Mossevelde, Eugenia (°Kruishoutem 29-09-1823), naaister, naar Lede 16-04-1874.

Van Quakebeke Regina (°Landegem,66 +Merendree 05-10-1853), werkster.

Van Vooren Bernardina, (°Sleidinge, 50 +Merendree 01-02-1850), werkster.

Van Vooren, Anna (°Sleidinge, 63), werkster.

Van Wilderoode, Anna Christina (°Dendermonde 28-11-1838), van Dendermonde 09-12-1871, naar Gent 28-09-1876.

Verbeke, Maria Theresia (°Overmere, 39 +Merendree 22-03-1874), onderwijzeres, in 1857 overste.

Verlinde, Barbara (°Pittem, 35 +Merendree 16-02-1858).

Verloo, Marie Louise (°Oekene 17-11-1827), in 1857, naar Gent 28-09-1876.

Bijlage 4

De eerste groep franciscanessen in Merendree²⁷:

Claessens, Rosalia (°Nieuwerkerken 1842), van Herzele 19-04-1879.

De Naeyer, M. Celina (°Zottegem 29-02-1850, geprofest 16-12-1875, +Gent 1.1.1908), van Gent 20-07-1877.

Pieters M. Philomena (°Lebbeke 20-05-1850, geprofest 19-9-1875), van Lebbeke 19-07-1877.

Specht, Joanna Rosalia (°Doel 21-05-1846, en geprofest 16-9-1875), van Gent 16-07-1877.

Van Hoenacker, Rosalie (°Kortrijk 06-12-1827), van Gent 18-07-1877.

Van Wesemael, Julienne Alexandrine (°Gent 03-07-1860), van Gent 24-10-1877.

Vandenweghe, Flora (°Lichtervelde 19-02-1827, geprofest 29-2-1850, +23 maart 1897), van Gent 04-10-1876.

²⁷ GAN, Bevolkingsregister van Merendree.

VECHTEN VOOR KEIZERIN CHARLOTTE

Vrijwilligers uit het land van Nevele bij het Mexicolegioen (1864-1867)

Het is niet zo bekend in de vaderlandse geschiedenis, maar in 1864 trok een omvangrijke Belgische legergroep naar Mexico om te vechten tegen opstandelingen, hoewel de Belgische grondwet dergelijke acties verbood. Het avontuur liep faliekant af. Heel wat soldaten, meestal eenvoudige boerenjongens en arbeiders uit de steden, sneuvelden. Om die reden werd die episode wellicht wat toegedekt in de Belgische geschiedschrijving. We belichten de gebeurtenissen uit de tijd en bekijken of er personen uit het Land van Nevele aan deze (nutteloze) strijd hebben deelgenomen.

Het verhaal van de Belgen (maar vaak Vlamingen) in Mexico (1864-1867)

In 1821 werd Mexico onafhankelijk. Op 11 januari 1861 maakte de liberale en antiklerikale Benito Juarez zich na jaren van opstanden en burgeroorlog meester van Mexico, ten nadele van de conservatieve katholieke president Miramon. Hij nam een aantal maatregelen ten nadele van de grootgrootbezitters en de kerk.

Vooraf vanuit katholieke hoek zag men dit met lede ogen gebeuren. Een groot deel van de Verenigde Staten was reeds in protestantse handen en nu kwam het katholieke Mexico in gevaar. Kringen rond de paus begonnen bij Europese landen en vorsten te lobbyen voor een militaire campagne tegen de Mexicaanse regering en voor het aan de macht brengen van een katholieke monarch. Opvallend is dat één van die lobbyisten een telg van de familie t' Kint de Roodenbeke was, op dat ogenblik Belgische gezant in Mexico.

Toen president Juarez de betaling van de schulden aan de Westerse landen opschoot, was dat de aanleiding om in actie te komen. Frankrijk, Engeland en Spanje stuurden een expeditieleger, dat erin slaagde de regeringstroepen te verslaan in de steden. Toch kregen de Europese troepen de situatie niet volledig onder controle. Toen Spanje en Engeland zich na enige tijd terugtrokken, bleven enkel Franse troepen achter. De Franse keizer Napoleon III

dreef dit aantal op van 7.000 tot 30.000, maar de vroegere Mexicaanse president Juarez hield stand op het platteland. Tegelijkertijd bracht Napoleon III, in samenspraak met de paus, Maximiliaan, de broer van de Oostenrijkse keizer Frans-Jozef, aan de macht.

En hier begint de Belgische betrokkenheid, want deze Maximiliaan was gehuwd met prinses Charlotte, een dochter van Leopold I. Charlotte werd dus keizerin, maar zou daar weinig plezier aan beleven.

Leopold I vond dat zijn dochter zich niet alleen in dat wespennest hoefde te begeven en besloot dat zij zich best omringde met Belgische adviseurs en een lijfwacht. Ondanks oppositie in het parlement en kritiek in de pers - want België was in principe neutraal - werden de plannen doorgeduwd. Onder impuls van luitenant-generaal baron Chazal werd een campagne gestart om vrijwilligers te ronselen. Oudenaarde¹ werd het centrum van de recrutering. De oproep verscheen in een aantal kranten op 23 maart 1864.

De soldaten kwamen van heel België, want de economische toestand in ons land was heel slecht. Een aantal van hen kwamen ook van het omliggende platteland en daar waren eveneens jongens van onze streek bij. Zij werden gelokt met het vooruitzicht dat zij na de dienst - van zes jaar - zich zouden kunnen vestigen als koloniaal in het gebied en allerlei landgoederen en uitbatingsmateriaal zouden krijgen. De nieuwe recruit kreeg bij indiensttreding direct een startbedrag van 60 fr. De eenheid was dan ook snel voltalig, maar niet iedereen voldeed.² In totaal zouden zich meer dan 2.000 vrijwilligers aandienen, maar uiteindelijk vertrokken 1.578 manschappen.

Na de oefeningen vertrok een eerste contingent op 14 oktober 1864. Zij waren de beste getrainde manschappen. De latere groepen waren veel minder strijdvaardig en behoorden tot de (nog) armere groepen van de bevolking. De Belgen vervoegden in Mexico het Franse leger en een kleinere Oostenrijkse eenheid, die volop slag leverden met de vaak ongrijpbare en zeer talrijke Mexicaanse rebellen.

¹ Het standbeeld Tacambaro en het gelijknamige plein in Oudenaarde herinneren aan deze gebeurtenissen.

² Een aantal recruten ging zich te buiten aan allerlei (drank)misbruiken. De 'Mexicanen' hadden in Oudenaarde dan ook snel een slechte naam. Vermoedelijk heeft men de zwaarste gevallen terug naar huis gestuurd.

Eén van de heroïsche gevechten vond plaats in het plaatsje Tacambaro. Een groep van 251 Belgische militairen, geleid door majoor Tijtgadit hield er in april 1865 een tijd stand tegen 3.500 Mexicaanse rebellen. Zij brachten de Mexicaanse republikeinen aanzienlijke verliezen toe, maar verloren zelf bijna de helft van hun effectieven, waaronder de zoon van minister Chazal. Dit leidde tot heel wat opschudding in België. De Belgische militairen werden gevangengenomen, maar kwamen geleidelijk aan (eerst de gewonden) vrij, vooral door uitwisseling van gevangenen.³

De leidende officier van de Belgische eenheid was Alfred Vandersmissen, die later berucht werd als de generaal die zijn soldaten systematisch het vuur deed openen op stakende arbeiders.⁴

De volgende maanden bleven met wisselend succes (voor de Belgen) gevechten en kleine veldslagen elkaar opvolgen. Maar na de overwinning van het (protestantse) Noorden in de Amerikaanse burgeroorlog tegen het (katholieke) Zuiden, ging de Amerikaanse president Lincoln meer en meer steun geven aan de Mexicaanse republikeinen.⁵ Fransen en Belgen zaten in de tang en konden het op den duur niet meer bolwerken tegen een tegenstander die het terrein perfect kende, numeriek veel sterker stond en steeds beter legermateriaal in handen kreeg.

Men probeerde de kansen te keren door nog was extra troepen te sturen, m.n. pauselijke Zouaven en eenheden van het Franse vreemdelingenlegioen. Dit leidde ook al eens tot een overwinning, bv. in La Mora in juli 1865. In de loop van 1866 vonden een reeks gevechten plaats in het Noorden van Mexico. Onder druk van de Verenigde Staten en de overmacht van de republikeinen diende men zich echter terug te trekken. Toen halverwege 1866 de Fransen bekendmaakten dat ze Mexico zouden verlaten, was

³ Het hele verhaal van deze veldslag is terug te vinden in het artikel van Michel Provost in 'Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring' van Oudenaarde, jaarboek 1996, blz. 21 tot 60.

⁴ Vandersmissen is ook om een andere reden bekend. Volgens een bepaalde literatuur zou hij bij keizerin Charlotte een kind hebben verwekt, m.n. de latere bekende generaal Weygand, Belgische held van de Eerste Wereldoorlog.

⁵ Men baseerde zich op de Monroedoctrine van 1823, die geen Europese mogendheden toeliet in Amerika.

het einde in zicht voor het keizerrijk. Men kon niet meer op tegen de overmacht. Een aantal onhandige beslissingen van de keizer hadden zijn regime bovendien weinig populair gemaakt.

Keizerin Charlotte vertrok eveneens naar Europa. Zij probeerde tevergeefs in verschillende hoofdsteden nog steun voor haar man te bekomen. Vooral toen de paus weigerde zich nog in te zetten, kwam zij terecht in een zware depressie.

Na de Fransen werden ook de Belgische troepen gerepatriëerd. Zij scheepden op 20 januari 1867 in op het Franse schip Rhône in Vera Cruz. Van de oorspronkelijke troepenmacht bleef ongeveer de helft over. De rest was gesneuveld, gedeserteerd of omgekomen door ziekte. Toch zouden nog een aantal Belgen blijven om tot het einde stand te houden. Het mocht niet baten. Zij die niet sneuvelden, werden uiteindelijk gevangengenomen en mochten pas veel later vertrekken. Keizer Maximiliaan, de man van Charlotte, werd gevangengenomen en met twee medestanders terechtgesteld op 19 juni 1867.

Voor ex-keizerin Charlotte waren al die gebeurtenissen en de terechtstelling van haar man een zware schok en zij kreeg een vorm van achtervolgingswaan. Zij bleef tot op hoge leeftijd in ons land wonen, eerst op het kasteel van Tervuren en later in Meise. Toen zij overleed op 19 januari 1927, zouden zes kranige oud-strijders van "het regiment van keizerin Charlotte" haar kist dragen.

Op 28 mei 1941 stierf de laatste overlevende vrijwilliger van het Belgische korps. Het archief van de wapenbroeders⁶ was op dat ogenblik al ondergebracht bij het Koninklijk Legermuseum.

⁶ Het was een overwegend Franstalige organisatie die was gevestigd in Brussel en haar lokaal had in de Brasserie Nationale, Zuidstraat 2. De officiële naam was "Société des anciens frères d'armes de Mexique" maar werd door de Vlamingen als "de oude Mexicanen" omschreven.

Inwoners van het Land van Nevele bij het Mexicolegioen

Rond 1860 was er nog steeds veel armoede in Vlaanderen. Het kan dan ook geen verbazing wekken dat de lokroep om het Mexicolegioen te verwoegen veel succes kende bij avontuurlijke en/of werkloze jongeren.

In totaal waren er 2.067 inschrijvingen voor de campagne in Mexico, maar heel wat van hen zouden nooit vertrekken. Van de anderen die wel meetrokken zouden er in Mexico een aantal deserteren⁷ en elders in Amerika op zoek gaan naar een beter leven. Aangezien de recrutering en opleiding gebeurde in Oudenaarde, waren er dus ook enkele jongemannen uit onze streek die zich inschreven. We vonden de volgende namen terug op een aantal inschrijvingslijsten en fiches.

Deurle

Desiré Capelle, geboren in 1843, in dienst vanaf september, werd gevangen genomen tijdens de bekende slag in Tacambaro. Na zijn vrijlating stapte hij over naar de Mexicaanse rijkswacht in Cazadores in oktober 1866. Geen spoor van repatriëring.

Donatien De Graeve werd geboren op 4 maart 1837. Hij schreef zich in op 3 september 1864 in Oudenaarde maar werd op 5 oktober 1864 al ontslagen.

Landegem

Liévin Van Voren werd geboren in 1834 en was marmerbewerker. Hij schreef zich in in augustus 1864, werd ingescheept naar Mexico en keerde terug in januari 1867 via de hoofdmacht vanuit Vera Cruz.

Lotenhulle

Pierre Raes, geboren op 17 mei 1842 schreef zich op 19 september 1864 weliswaar in, nam wellicht deel aan de opleiding in Oudenaarde maar is niet terug te vinden bij de groep die effectief slag leverde in Mexico.

⁷ Enkele van die vrijwilligers hebben zelfs deelgenomen aan de Amerikaanse burgeroorlog.

Merendree

Pierre Vanhulle, geboren in 1840, beroep wever, werd ingeschreven als tambour in november 1864 en zou op eigen kracht terugkeren in december 1867. Vermoedelijk was hij gevangengenomen door de opstandelingen en pas later vrijgelaten.

Blondine Deschepper, eveneens wever van beroep, werd geboren op 2 oktober 1836 en woonde op het ogenblik van zijn inschrijving in het Mexicaanse regiment in Armentières. Hij behoorde tot degenen die om de één of andere reden niet meetrokken naar Mexico.

Vinkt

Adolphe Standaert was geboren op 22 mei 1841, schreef zich in op 29 september 1864 en gaf als beroep ontvanger-administrator op. Hij is vermoedelijk niet ingescheept naar Mexico.

Théophile De Stoop, geboren in 1840 in Vinkt, trad in dienst in augustus 1864. Hij maakte deel uit van de tweede compagnie grenadiers van kapitein Gauchin, overleefde alle gevechten en werd ontslagen en gerepatrieerd in januari 1867 via Vera Cruz. Théophile De Stoop zou Vinkt verlaten en zich in Brussel vestigen, waar hij een trouw lid werd van de wapenbroeders. We vonden zijn naam nog terug bij een banket dat de vereniging in 1899 organiseerde. Het ledenboek van de wapenbroeders vermeldde dat Théophile De Stoop op 19 juni 1918 was overleden.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

Bibliografie

Archief

Documentatiecentrum Koninklijk Museum van het Leger en Krijgsgeschiedenis, documentatiecentrum, fonds Belgische aanwezigheid in het buitenland

Literatuur

Patrick Bernauw en Guy Didelez, De Keizerin van Mexico, Davidsfonds/Infodok, 1999.

Albert Duchesne,
L'expédition des volontaires belges de Mexique, 1864-1867, 2 dl., Brussel, 1967-1968.

Karl May,
De stervende keizer, Prisma, 1978 (derde druk).

Jos Pauwels (red.),
De waanzin van Charlotte, Prinses van België en keizerin van Mexico, Epo, 2000.

Michel Provost,
Tacambaro (1), Handelingen Geschied- en Oudheidkundige Kring Oudenaarde, deel XXXIII, 1996, blz, 21 tot 60.

Michel Provost,
Tacambaro (2), Handelingen Geschied- en Oudheidkundige Kring Oudenaarde, deel XXXIV, 1997, blz, 21 tot 60.

Michel Provost,
Tacambaro (3), Handelingen Geschied- en Oudheidkundige Kring Oudenaarde, deel XXXV, 1998, blz, 21 tot 60.

NIEUWE STRAATNAMEN IN LANDEGEM, MERENDREE EN VOSSSELARE

In de voorbije maanden werden in de deelgemeenten Landegem, Merendree en Vosselare nieuwe verkavelingen aangelegd en op vraag van het gemeentebestuur van Nevele stelde de heemkundige kring volgende nieuwe straatnamen voor die nu in gebruik zijn.

Eggenbos in Landegem

Tussen de Prosper Coquytstraat, de Westhoek en de autosnelweg werd een nieuwe verkaveling aangelegd. Het perceel waarop de nieuwe straat ligt, werd reeds in 1538 Eggenbos genoemd: *lants Jnden westhouck beneden den egghe bosch*¹.

Egge heeft in de toponymie of plaatsnaamkunde verschillende betekenissen.

Het kan een perceel zijn dat de vorm had van een egge die in sommige Vlaamse dialecten *eegde* wordt genoemd; dit is een perceel in de vorm van een parallellogram.

Een tweede betekenis van *egge* is 'schuine kant' en is dan de benaming voor een stuk grond met een of meer schuine zijden. Een *egge* kan ook 'hoek' (zoals het Duitse *Ecke*) betekenen en duidt dan een hoekig perceel aan. Uiteindelijk kan *egge* ook 'grens' (het Engelse *to edge* betekent 'begrenzen') betekenen.

De Eggenbos staat afgebeeld op een kaart van 1650²; met enige fantasie herkent men er de vorm in van een perceel met twee schuine zijden. De Eggenbos is dus 'een bos gelegen op een stuk grond met schuine zijden'.

Ter Kale in Merendree

De verkaveling ligt in een driehoek gevormd door de Veldestraat, de Diepestraat en de Kouterslag en ligt op een perceel dat vroeger de Molenkouter werd genoemd.

¹ Rijksarchief Gent, Baronie Nevele, nr. 62, f 217 recto.

² Rijksarchief Gent, Kaarten en Plannen, nr. R 365.

Op deze kaart van 1650 is het linkse gedeelte van het donkergekleurd perceel de Eggenbos (RAG, Kaarten en Plannen, nr. R 365).

Als nieuwe straatnaam kwam de oude naam Molenkouter niet in aanmerking omdat er in Merendree al een Molenkouterslag bestaat. Om enkele redenen die we hierna uiteenzetten, hebben we gekozen voor de nieuwe naam Ter Kale die in Nevele als straatnaam nog niet in gebruik was.

Merendree ligt als het ware gevangen tussen drie waterwegen die elk de naam Kale dragen of droegen: in het noorden de Brugse Vaart die is gedolven in een oude bedding van de Durme die later ook Kale werd genoemd; van zuid naar noord, ongeveer op de grens met Hansbeke stroomde de Kruiskale die gedeeltelijk verdween (ook als naam) in de bedding van het kanaal van Schipdonk; de bekende Oude Kale die van Merendree naar Vinderhoute stroomt.

De brug over het Schipdonkkanaal op de weg van Merendree naar Hansbeke heet in de volksmond nog steeds “de Kalebrug” maar verder is de benaming Kale voor het latere Schipdonkkanaal ook in de volksmond verdwenen.

De weg in de nieuwe verkaveling leidt en wijst als het ware naar de gewezen Kale (nu Schipdonkkanaal) en met *Ter Kale* werd een aloude naam weer in gebruik genomen. *Ter Kale* betekent ‘in de nabijheid van de Kale’.

Oudehofstraat in Vosselare

De nieuwe verkaveling ligt tussen de De Pretlaan en de Damstraat en in de nabijheid van de huidige Lagestraat. Deze laatste werd op een kaart³ van 1582 de *Oude Hofstraat* genoemd. Deze verlorengedane straatnaam werd nu als Oudehofstraat opnieuw in gebruik genomen. De betekenis is zeer duidelijk: het is een straat die naar een verdwenen of gewezen hof of hoeve leidt.

Jan LUYSSAERT, Merendree

³ Rijksarchief Gent, Baronie Nevele, nr. 1641, kaart.

Mensen van Toen

DE FAMILIES FREDERICQ EN LÉAUTAUD TE NEVELE (1750 -1830)

De Fredericqs van Richemont (voorheen Reichersberg) in Lotharingen¹

Jean FRIDRICK

* omstreeks 1649 - † Richemont 19 mei 1699
(metser)
Catherine HOFFMAN

Sebastien FRIDRICK

° 1675 - † Richemont 19 februari 1737
steenhouwer & « Maire de la Haute Justice foncière »
huwt op 30 september 1704 te Richemont met

Barbe JACOB

° 11 januari 1681 - † 30 juni 1758
dochter van Bernard Jacob & Apoline Bichoffe

Jean FRIDRICK

° 2 juni 1708 - † 20 december 1758
huwt op 24 november 1739 te Vitry-sur-Orne met

Françoise MICHEL

° omstreeks 1711 - † 7 april 1756
dochter van Jean Michel & Catherine Lenoir

Jean Gorgon FRIDRICK

° Richemont, 9 september 1749
wijkt uit naar Nevele en heet er

Jean Georges FREDERICQ

† Nevele 8 november 1781

huwt te Nevele op 24 februari 1775 met

Marie Marguerite LEAUTAUD (of LEOTTO)

° Fours 4 mei 1741 - † Nevele 16 juni 1809

¹ Michèle Grandveaux (Metz), Sources généalogiques.

Hoe de familie Léautaud te Nevele terecht kwam

Professor Louis Fredericq² heeft kunnen achterhalen dat zijn overgrootvader Denis Léautaud, op 8 oktober 1748 zijn geboorteplaats verliet om zich in Vlaanderen, de toenmalige Oostenrijkse Nederlanden, te vestigen. Weduwnaar van Anne Chabrand en vergezeld van zes minderjarige kinderen verlaat hij voorgoed St. Laurent de Fours, een piepkleine parochie in de Alpen van de “Haute Provence” in de buurt van Barcelonette. Pastoor P. Maurel gaf hem de nodige geboortegetuigschriften voor zijn kinderen mee.

Het is bijna uitgesloten dat hij per toeval in Nevele is beland. Maar waarom dan precies in Nevele? De meest vermoedelijke verklaring is dat hij door zijn beroep als rondreizende handelaar of *colporteur* reeds in contact was met Nevelse zakenrelaties, zoals b.v. de familie Comparé.

Sedert de middeleeuwen was er in de Vallée de l’Ubaye, in het Provençaals *Valeia* genoemd, een echte handelstraditie, gekoppeld aan de plaatselijke zijdespinnerijen en wolfabrieken. Om hun producten aan de man te kunnen brengen, brachten de handelaars hun laken en zijden stoffen niet alleen op de markten van de Provence, maar ook over de Italiaanse grens naar Piemont en verder noordwaarts naar de Verenigde Provinciën, de Oostenrijkse Nederlanden en zelfs naar Engeland en Westfalen.

Men mag aannemen dat ze in Nevele nogal vreemd overkwamen: hun moedertaal was niet echt het Frans, wél het Provençaals, de melodieuze taal van Mistral, en zij kregen er gauw de bijnaam “*savoyaer*”³, zoals uitdrukkelijk in 1797 in de huwelijksakte van Joseph Chabrand vermeld staat.

² Louis Fredericq, *Notes sur la Famille Fredericq-Beaucarne*, Gent, 1940, blz. 11.

³ In de Oost-Vlaamse dialecten is een *savoyaard* een ‘schoorsteenveger’ omdat veel schoorsteenvegers uit Savoie kwamen. Savoyards trokken ook als marskramers door het land (F. Debrabandere, *West-Vlaams etymologisch woordenboek*, Veen/Amsterdam, 202, blz. 331 en *Oost-Vlaams etymologisch woordenboek*, Veen/Amsterdam, 2005, blz. 328 (noot van de redactie).

Denis Léautaud en Anne Chabrand huwden te Fours op 2 augustus 1729 en brachten minstens 7 kinderen⁴ ter wereld:

- Jean-Baptiste, geboren op 24 juni 1731;
- Rosalie, geboren op 7 april 1736;
- Joseph, geboren op 2 maart 1738;
- André, geboren op 24 februari 1740;
- Marie-Marguerite, geboren op 4 mei 1741;
- Mélanie, geboren op 6 mei 1745 en overleden op 13 mei 1745;
- Joseph, geboren op 11 mei 1746.

Deze lijst is vermoedelijk niet volledig want te Nevele vindt men nog het spoor van Jean Léautaud of Leotho die omstreeks 1742 te Fours is geboren⁵, en Laurent Léautaud die op 11 Floréal Jaar 9 (1 mei 1801) op de leeftijd van 58 jaar te Nevele ongehuwd is overleden, dit betekent dat hij omstreeks 1743 is geboren.

Marie-Marguerite, het vijfde kind, was dus 7 jaar oud toen zij Nevele ontdekte. Denis Léautaud overlijdt er op 30 september 1768. Zijn kinderen zijn ondertussen meerderjarig geworden en vermoedelijk is niemand van hen naar de Haute Provence teruggekeerd.

Het is heel verwonderlijk dat te Nevele een andere Fransman was aangekomen, nl. Jean Gorgon Fridrick, afkomstig van Richemont, voorheen Reichersberg, ten noorden van Metz in Lotharingen. Nevele is dus het trefpunt geweest van twee Fransen, afkomstig van totaal andere gewesten, die er op 1 februari 1775 in het huwelijksbootje zijn gestapt. Het jaar van aankomst en/of van kennismaking werd niet teruggevonden, maar aangezien Jean Gorgon Fridrick op 9 september 1749 is geboren, mag men aannemen dat het niet voor 1770 was; toen was vader Léautaud al overleden.

Opvallend is dat Marie-Marguerite reeds 34 jaar oud was - acht jaar ouder dan haar man - toen zij huwde; dat is al een gevorderde leeftijd voor een meisje, dat niet ongehuwd wou blijven.

⁴ Opzoeken verricht door een genealoog van de vereniging "*Sabença de la Valeia*".

⁵ Zie verder: Een Franse kolonie te Nevele, blz. 57.

Wat was het beroep van Jean Gorgon? De Lotharingse bronnen vermelden dat zijn ouders en voorouders als handenarbeiders actief waren, zoals steenkapper, metselaar, enz... Hijzelf was vermoedelijk handelaar geworden, want de Nevelse pastoor De Prycke schreef op zijn overlijdensakte in 1781 *institor*, het Latijnse woord voor 'kleinhandelaar, marskramer'.

Op de doopakte van Jean Baptiste, zijn derde zoon, verschijnt zijn handtekening; het is duidelijk het handschrift van een geletterde. In die periode verandert de schrijfwijze van zijn familienaam stilaan van Fridrick naar Frederick en werd uiteindelijk Fredericq.

Kinderen van het echtpaar Fredericq-Leautaud

Uit dit huwelijk zijn vijf kinderen gesproten:

- Marianne, geboren op 30 november 1775 en reeds in 1780 overleden;
- Joseph, geboren op 9 november 1776;
- Jacques (Jacobus), geboren op 17 april 1778;
- Jean-Baptiste, geboren op 20 december 1780;
- Jérôme (Ieronimus), geboren op 30 juni 1782.

Jérôme is duidelijk een postume zoon. De reden van het vroegtijdig overlijden van Jean Georges op 32-jarige leeftijd kon niet achterhaald worden. Zijn zonen van wie de oudste pas vijf jaar was, zullen hoe dan ook hun vader gemist hebben.

De financiële situatie van de familie bij het overlijden van Jean Georges

Om de belangen van vier minderjarige kinderen te vrijwaren, werd zoals gebruikelijk, op 26 mei 1783 een "Staet ende inventaris"⁶ opgemaakt. De ampman (of amman) Charles Jacques Carbonelle⁷ is ermee gelast en de akte wordt geregistreerd door Charles Philippe Minne, griffier van de Baronie van Nevele:

⁶ RAG, Baronie Nevele, 418, f° 97v°-99r°.

⁷ Was later meier van Nevele van 8 Messidor Jaar 8 tot aan zijn dood op 16 Nivôse Jaar 13.

Staet & Inventaris van alle de agtergelaeten goederen commeren & lasten bleven & bevonden ten sterfhuyse van Jean Gorgon Fredericq, fils de Jean & de Françoise Michel, natif de la paroisse de Richemont, diocèse de Metz, baillage de Thionville, overleden binnen de Stede van Nevele op den 8^{7bre} 1781⁸ ten welke sterfhuyse Wed^e & hauderigge is gebleven Marie Leoto fille de Denis et d'Anne Chabrand, natif de la paroisse de St Laurent en Fourche, valet de Barcelonet en Haute Provence, staende t'selve sterfhuyse te verdeelen tusschen haer hauderigge ter eendere & de vier cinderen by den overledene agtergelaeten gewonnen by de hauderigge ter andere de selve met naemen Joseph oudt circa 6 jaere, Jacobus oudt 5 jaere, Jean Baptiste oudt 2 jaere & Geron Fredericq oudt ontrent 1 jaer & mits de verre afgelegenheyd van t'quaertir van den overledene om door de hauderigge desen staet te presenteren den naesten bloet vriendt als deelvogt presenteert by dese aen...

Men kan de rekeningen als volgt samenvatten:

Activa	£	sch	dr
Inboedel & diverse voorwerpen	52	9	0
Contante speciën	11	16	8
Koopwaar	388	16	4
Dubieuze vorderingen			
ten bedrage van 41 £ 8 sch 0 dr		p.m.	
Totaal van het activa	452	11	0
Passiva (schulden & lasten)			
Begrafeniskosten	5	16	8
Diverse taksen & rechten	3	16	2
Totaal van het passiva	9	12	10
Batig saldo	442	19	2

Het echtpaar bezit blijkbaar geen onroerende goederen, had hoegenaamd geen schulden en het hele patrimonium is in de koopwaar, nl. textielwaren, geïnvesteerd.

Om zich rekenschap te geven van de waarde van dit patrimonium maken we

⁸ Volgens de parochieregisters stierf hij op 8 november 1781.

een vergelijking met de nalatenschap van een eigentijdse notabele, nl. Jacobus Comparé, vader van Emmanuel Comparé en grootvader van Marie Comparé, die op 10 augustus 1782 overlijdt en van wie de “Staet en Inventaris”⁹ als volgt kan samengevat worden:

Activa	241	18	7
Passiva	159	8	0
Batig saldo	82	10	7
Begrafeniskosten (nog af te trekken)	1	17	8

Financieel gezien had het echtpaar Fredericq-Léautaud dus niets tekort en bovendien hadden zij helemaal geen schulden.

Van de financiële toestand van zijn broer Jean Léautaud kan niet hetzelfde gezegd worden. Hij was met Marie Anne Clin gehuwd, een Française afkomstig van Sorbais nabij Vervins in Picardië en verhuisde meermaals als handelaar. Om te beginnen woonde hij in Lokeren, maar was toevallig te Nevele gehuisvest toen zijn echtgenote er op 28 mei 1788 overleed.

De “Staet en Inventaris”¹⁰ begint als volgt:

Staet ende Inventaris van alle de achtergelaeten goederen commeren ende lasten bleven ende bevonden ten sterfhuyse van Marie Anne Clein Fili^a François et de Marie Anne Menue natif de Sorbaix en Picardie proche de Vervins, overleden binnen de stede van Nevele op den 20 meye 1788 ten welcken sterfhuyse, weduwnaer ende houder is gebleven Jean Leotho¹¹ fils de Denis et d'Anne Chabrand natif de St Laurent vallez de Barcelonet en Haute Provence. Staende dit sterfhuys te verdelen tusschen hauder ten eendere ende de ses kinderen by d'overledene achtergelaeten ende gewonnen by desen hauder, de selve met naemen Joseph in auden van ontrent de 24 jaeren, Anne out circa de 21 jaeren, Marie Anne Colette aut circa de 19 jaeren, Jerom out ontrent de 18 jaeren, Marie Joseph oud circa de 17 jaeren Lievin oud circa de 13 jaeren, wordende desen staet by den hauder gepresenteert aen Sieur Lieven de Wewaire als gecoren (gecozen?) caemervoogt van d'heeren

⁹ RAG, Baronie Nevele, 418, f° 86 en volgende, dossier 519.

¹⁰ RAG, Baronie van Nevele, 419, f°14 en 529.

¹¹ Leautaud is voortaan Leotho geworden.

oppervoogden over de weesen binnen de stede van Nevele mits de verre afgelegentheyd van de bloetsvriend van d'overledene als woonende in Vranckryk om gesaementlyck over te draegen ter auditie ende liquidatie aen Mynheeren amptman Burgemeester ende Schepenen der Stede van Nevele als oppervoogden over de selve weesen ...

De rekening van dit patrimonium geeft een totaal ander beeld:

Activa	£	sch	dr
Onroerende goederen			
Woning te Lokeren	6.000	0	0
Woning te Vervins	1.764	0	0
Grond te Sorbais (Fr.)	1.519	0	0
Inboedel	337	8	0
Kassa	30	0	0
Koopwaar	1.761	15	0
totaal	11.412	3	0
Passiva			
Leveranciers	12.104	3	0
Verschuldige interesten & rechten	142	9	0
totaal	12.246	12	0

Aangezien de passiva de activa overschrijden, kan men zich terecht afvragen of al de leveranciers ooit werden vergoed. De taxateurs zagen er vermoedelijk ook een heel zwaar probleem in daar zij de bedragen die zij aan de kinderen toekenden, hadden berekend alsof de posten "onroerende goederen" en "leveranciers" onbestaande waren.

Het netwerk van de zakenrelaties van Jean Léautaud was nogal uitgebreid:

- Jean Baptiste Jauffred en de weduwe Allard te Faucon de Barcelonette (F);
- Jean Baptiste Léautaud te Barcelonette (F);
- Guérard l'aîné te Amiens (F);
- Leotto (voornaam?) te Brussel;
- Brachy, Desjardins te Luik;
- Boucher, Tramois te Doornik;
- Apers, Verdegheem te Gent;
- Michel de Boissy Dewacqué in Engeland;

- Gebroeders Geck te Dyverlahon (vermoedelijk moet gelezen worden Iserlohn) in Westfalen (met een schuld van £1.456, sch14, dr 0);
- Herman Kissing & Cie te?

Hij was blijkbaar in veel gerechtelijke procedures betrokken, daar men de volgende namen op de lijst van zijn schuldeisers terugvindt:

- Maurin advocaat te Barcelonette;
- Tiers (mogelijks Thiers ?), procureur in het parlement van Aix-en-Provence;
- Balthazar, procureur;
- Grassi, notaris en procureur te Barcelonette.

Dit document getuigt van een uitgebreide internationaal georganiseerde handel in de latere jaren van het Ancien Régime.

Het tweede huwelijk van Marie Marguerite

Na zes jaar weduwschap, gaat Marie Marguerite een tweede huwelijk aan, nl. met Jacques Ricaud, eveneens afkomstig van Fours en die niet minder dan 22 jaar jonger is. Op de huwelijksakte van 3 februari 1787 is de schrijfwijze van haar naam of handtekening fonetisch aangepast: *Leotto*.

Alles wijst erop dat zij samen de handelszaak gedurende een 20-tal jaar verder zullen uitbouwen en meerdere leurders in dienst nemen om de ingevoerde textielwaren op het platteland aan de man te brengen. Dit blijkt uit de bevolkingsregisters¹² van het jaar 1808 (zie afbeelding 1): niet minder dan acht personen zijn onder hetzelfde dak gedomicilieerd. Naast Jacques Ricaud, Marie-Marguerite Leotto, haar zonen Jacques (27 jaar) en Jérôme (23 jaar) hebben vier leurders (in het Frans *colporteur*) er hun intrek genomen: Michel Qurid(?) (33 jaar), Julien Jauffred (41 jaar), Jean Arnaud (51 jaar) en Joseph Arnaud (29 jaar), allemaal afkomstig van Fours, Faucon of St Pons en de omgeving van Barcelonette.

Alles wijst erop dat Marie Marguerite geen moeite heeft bespaard om voor haar vier zonen het beste onderwijs te kiezen. Op het einde van de 18de eeuw was er nog steeds een schrijnende kloof tussen handenaarbeiders die

¹² RAG, Modern gemeentearchief Nevele, 14.

N.° 328		Rue		Section					
Numero de l'inscription.	NOMS DES HABITANS AU-DESSUS DE DOUZE ANS.		AGE.	LIEU ou NAISSANCE.	Epoque de l'entree dans la Commune par an.	PROFESSION.	ENFANS Au-dessous de douze ans.	AGE.	OBSERVATIONS.
	NOMS.	PRÉNOMS.							
818	Beland	Jacques				marchaud			
819	Volto	marie				épouse			
820	Fredericq	Jacques	27			Arrière			
821	Fredericq	Jerome	28			particulier			
822	quisil	Michel	23			Colporteur			
823	Jacques	Julien	14			id			
824	Armand	Jean	31			id			
825	Armand	Julien	29			id			

niet konden lezen of schrijven, en de geletterden die een aanzienlijk voordeel uit die vaardigheden konden halen. De ideale loopbaan was toen het openbaar ambt en blijkbaar hebben de vier zonen door hun opvoeding die kans gekregen. Het feit dat onze contreien ondertussen in de Franse Republiek waren ingelijfd, heeft vermoedelijk daartoe een steentje bijgedragen. De Franse overheid had broodnodig behoefte aan tolken en tussenpersonen om de revolutionaire boodschap onder de hele bevolking tot in de kleinste dorpjes te verspreiden. Als geletterden en tweetaligen konden de gebroeders Fredericq best van dienst zijn. Vanaf het jaar 1804 werd de Franse taal exclusief opgelegd in de administratie, justitie, het leger, enz... Het blijkt dan ook dat de andere Nevelse notabelen zoals Carbonelle, Minne, Comparé, Papeleu, Van der Cruyssen, Josse Albert Seriacop zich uiteindelijk tot de revolutionaire idealen hadden laten overhalen. Als overtuigd aanhanger van het nieuw regime bekleedde Seriacop de functie van "*Commissaire du Directoire Exécutif*".

Een Franse kolonie in Nevele?

In talrijke documenten werd het spoor van het verblijf van Fransen in Nevele, uitsluitend afkomstig van de Haute Provence, gevonden. Het is zelden mogelijk om de exacte onderlinge verwantschap te bepalen, omdat de gegevens maar fragmentair zijn; bovendien zijn deze families zeer uitgebreid en geven ze aan hun kinderen stelselmatig terugkomende voornamen.

De typische familienamen afkomstig van die streek zijn: Léautaud, Chabrand, Ricaud, Arnaud, Raynaud, Jauffred, Maurin, Maurel, Goin, Bellon, enz...

Het gebeurt dat onze hedendaagse genealogen die niet echt vertrouwd zijn met die familienamen transcriptiefouten begaan, ook al omdat veel documenten heel moeilijk leesbaar zijn; ze schrijven b.v.: *Leantand*, *Leotte*, *Ricand*, i.p.v. Léautaud, Leotto en Ricaud.¹³

¹³ Database akten van West-Vlaanderen.

Zelfs de Franse genealogen hebben soms moeite om de namen exact te lezen: b.v. *Leoutrau(?)*¹⁴ i.p.v. Léautaud Jean Baptiste; het vraagteken achter de naam wijst de lezer erop dat de transcriptie twijfelachtig is.

Het is overduidelijk dat de familie Léautaud of Leotto, zoals de naam in het Vlaams werd geschreven, bijzonder goed vertegenwoordigd was. Jean-Baptiste, Marianne, Laurent en Pierre Jacques Léautaud verschijnen in de parochieregisters in de hoedanigheid van peter, meter of getuige bij het dopen en huwelijken.

Het wedervaren van Jean Leotto verdient onze speciale aandacht. Eerst woonde hij te Lokeren waar zijn dochter Marie-Josephe geboren is en waar hij een woning kocht. Na het overlijden van zijn echtgenote Marie-Anne Clin te Nevele in 1788, is hij naar Sorbais vertrokken, vermoedelijk om er de erfenis van zijn echtgenote te innen. In elk geval verschijnt zijn naam onder het nummer 296 van de telling¹⁵ van het Jaar 4 (1796) van Sorbais als "*Leotto Jean, 54 ans veuf, marchand*". Het is ook mogelijk dat hij door te verhuizen aan zijn schuldeisers wilde ontsnappen. Zijn dochter Marie-Josephe bleef hier achter en huwde omstreeks 1798 te Ruiselede met Augustinus Vanderpiete.

Ook de namen Marie-Marthe en Jean-François Ricaud, vermoedelijk verwant met Jacques Ricaud, de tweede man van Marie-Marguerite, duiken op in de parochieregisters.

Joseph Chabrand is ook het vermelden waard. Hij is op 7 augustus 1774 te Fours geboren en op een onbekend tijdstip naar Nevele uitgeweken. Vanaf 1808 bekleedt hij de functie van veldwachter te Lotenhulle¹⁶ waar hij in 1840 uiteindelijk overleden is.

Verder vindt men in de documenten ook sporen van enkele leden van de families Arnaud en Jauffred.

¹⁴ Association de Généalogie du Département de l'Aisne, «Liste des volontaires du District de Vervins (1793)» op basis van «Archives Départementales de l'Aisne cote: L1871».

¹⁵ Archives Départementales de l'Aisne, L740

¹⁶ S. De Groote, D. Pieters, De familie Chabrand uit Lotenhulle, in *Het Land van Nevele*, jg. 37 (2006), p. 93-95.

Ingevolge de Wet van 10 Vendémiaire Jaar 4 (2 oktober 1795) mocht niemand meer zonder paspoort buiten het kanton reizen. In de kantonhoofdplaats werden paspoortregisters aangelegd en de Nevelse registers¹⁷ zijn gelukkig grotendeels bewaard gebleven. We vinden er niet alleen de bewijzen van de talrijke reizen van onze Provençaalse colporteurs maar ook de verantwoording van hun reis, b.v. Joseph Chabrand op 23 Germinal Jaar 4 “*pour aller partout (dans) les Pays Bas et en France pour débiter des marchandises.*”¹⁸ Sommige reizen werden duidelijk in groepsverband, meestal met vier man, ondernomen.

Op basis van de Nevelse paspoortregisters kan men besluiten dat tussen 1796 en 1800 er minstens 20 Provençalen (mannen) in de bevolkingsregisters van Nevele ingeschreven waren, zonder hun gebeurlijke echtgenoten en kinderen mee te rekenen.

Uiteindelijk hebben enkel Marie-Marguerite Leotto, Jacques Ricaud en Joseph Chabrand zich definitief te Nevele of omgeving gevestigd, terwijl de anderen er maar tijdelijk vertoefden en vervolgens naar andere steden zoals Brugge, Gent of Brussel verhuisd zijn of misschien ook naar de Haute Provence teruggekeerd zijn.

Wél op te merken valt dat de bewoners van de “*Valeia*” de traditie van uitwijking in de loop van de 19de eeuw hebben verder gezet, o.m. naar Nederland (Breda, Bergen-op-Zoom, Steenberg, enz...) en vanaf 1850 in groten getale naar Mexico.

De gebroeders Fredericq en de conscriptie

De wet “Jourdan-Delbrel” van 19 Fructidor Jaar 6 legde de grondslag van de militaire conscriptie; de basisgedachte was dat iedere Fransman soldaat was, de “nieuwe” Fransen inbegrepen.

¹⁷ RAG, Schelvedepartement, 6141, 6142 en 6143.

¹⁸ RAG, Schelvedepartement, 6141, nr. 55.

De conscriptie¹⁹ - 'sensu stricto' - was in feite louter een inschrijvingsplicht, die woog op éénieder, die in het voorgaande jaar zijn 20ste levensjaar had voltooid. Na die inschrijving, die steeds op 1 vendémiaire (22 september) gebeurde bleef hij vijf jaar tot de 'conscrits' (bijeengeschrevenen) behoren, totdat hij zijn 25ste levensjaar had voltooid.

Samen vormden alle conscrits vijf 'classes', van respectievelijk alle 20-, 21-, 22-, 23- en 24-jarigen. Zij schoven dan jaarlijks op 1 vendémiaire één plaats omhoog, totdat zij, na één jaar deel uitgemaakt te hebben van de 5° 'classe', in de daaropvolgende maand vendémiaire een 'congé absolu' kregen.

Ingeval een wet de recruitering zou bevelen, dan zouden de jongste conscrits van de 1° 'classe' eerst opgeroepen worden, en zo opgaand tot de vervollediging van het gevraagde contingent. Waren alle conscrits van de eerste 'classe', die aan het recruiterende corps voorbehouden waren, ingelijfd, dan pas mocht men die van de tweede 'classe' oproepen.

Men voorzag dat er jaarlijks een 'levée' (d.i. de wettelijk bevolen oproep) georganiseerd zou worden.

In het kanton van Nevele werden de eerste conscriptielijsten pas op 11 Brumaire Jaar 8 (30 oktober 1799) opgemaakt en logischerwijze kwamen beide oudste zonen, Joseph en Jacques Fredericq in aanmerking omwille van hun leeftijd. Op 1 Vendémiaire Jaar 7 (22 september 1798) had Joseph, geboren op 9 november 1776, zijn 21ste verjaardag voltooid en zijn jongere broer Jacques, geboren op 17 april 1778, zijn 20ste verjaardag.

De naam van Joseph Fredericq is echter op de conscriptielijst van Nevele niet terug te vinden, gewoonweg omdat hij toen al in Herzele gedomiciëerd was. De conscriptiellijst²⁰ van Herzele werd op 25 Pluviôse Jaar 7 (13 februari 1799) opgemaakt, bevat 168 namen en Joseph Fredericq verschijnt er onder nr. 101 als conscrit van de 2de klasse met vermelding van zijn beroep "écrivain" en zijn gestalte "1m80". Dankzij de meetstok die de

¹⁹ Olivier Van Rode, De conscripties in het 'Département de l' Escaut'. Organische groei van een recruiteringssysteem, zijn conceptueel kader en zijn praktische uitvoering. Casus: de 19 gemeenten van het 'canton d' Oosterzeele', onuitgegeven licentiaatsverhandeling geschiedenis, Universiteit Gent, 1996.

²⁰ RAG, Schelvedepartement, 3151/16.

Franse militairen hadden ingevoerd, weten we dat Joseph veel groter was dan de doorsnee man. Joseph Fredericq is vermoedelijk nooit opgeroepen geweest, hij was toen al ambtenaar, vermoedelijk secretaris van de “sous-préfecture” te Oudenaarde of misschien al griffier op het vredegerecht.

Het geval Jacques Fredericq is bijzonder vreemd. Zijn naam verschijnt wél op de conscriptielijsten²¹ van 11 Brumaire Jaar 8 van Nevele onder het nr. 17 op een totaal van 25 conscrits van de 1ste klasse en bovendien als *volontaire*. Er zijn trouwens maar twee vrijwilligers. Als vrijwilliger en conscrit van de 1ste klasse verhoogde hij zijn kansen om uiteindelijk van de *levée* deel uit te maken. Bij de allereerste lichting werden alle conscrits van de 1ste klasse opgeroepen en de vervanging was toen theoretisch niet toegestaan. Maar alles wijst erop dat Jacques niet werd ingelijfd. Vanaf het jaar 8 en de volgende jaren oefent Jacques het beroep uit van “*écrivain*”, eerst als bediende op het gemeentehuis en later als gemeentesecretaris te Nevele. Zijn handtekening die op ontelbare akten van burgerlijke stand terug te vinden is, getuigt ervan dat hij al die jaren nooit Nevele heeft verlaten. Was de vrijwilliger van gedacht veranderd en/of hebben zijn ouders toch een vervanger door afbetaling kunnen inschakelen? Op de hulde²², uitgebracht door de vereniging “De Eendracht” werd aangestipt dat hij gedurende 25 jaar zonder onderbreking gemeentesecretaris is geweest.

De naam van Jean-Baptiste Fredericq verschijnt op de conscriptielijst²³ van het Jaar 10 onder het nr. 1816, conscrit van de 1ste klasse, gestalte 1m652, beroep “*écrivain*”.

De naam van Jérôme Fredericq, geboren op 1 juli 1785, vinden we op de conscriptielijst²⁴ van het Jaar 11 die Carbonelle op 12 Vendémiaire Jaar 11 (4 oktober 1802) heeft opgemaakt; hij was *particulier*²⁵ en had een gestalte van 1m658. Zijn naam verschijnt ook op de reserve-conscriptielijst²⁶ van

²¹ RAG, Schelvedepartement, 3157/17.

²² Universiteitsbibliotheek Gent, Register De Eendracht, HS 1205, f° 48 r°.

²³ RAG, Schelvedepartement, 2101/18.

²⁴ RAG, Schelvedepartement, 2110/17.

²⁵ Een particulier of *bijzondere* is een privaat persoon, iemand die geen of een zelfstandig beroep uitoefent (noot van de redactie).

²⁶ RAG, Schelvedepartement, 2110/29, 31 en 36.

9 Prairial Jaar 12 (29 mei 1804).

Aangezien hij in de loop van de jaren 11, 14, 1808, 1809, 1810, 1812 regelmatig optreedt als getuige of bediende in diverse akten van de burgerlijke stand kan worden verondersteld dat hij nooit werd opgeroepen.

Ons besluit is dat zelfs indien de vier gebroeders wél op de conscriptielijsten zijn opgenomen, men geen enkel spoor vindt van een oproeping en inlijving in het Franse leger.

Terloops werd ook de naam van Jean-Joseph Léautaud (geboren in februari 1776) op de conscriptielijst²⁷ van het jaar 7 van Nevele gevonden als conscrit van 3de klasse van het Jaar 7, maar zijn verwantschap met Marie-Marguerite Léautaud is onduidelijk.

Jacques Fredericq en Napoleons veldtocht in Rusland (1812)

Paul Fredericq verklaarde dat zijn grootvader tweemaal aan de *levée* had kunnen ontsnappen dankzij afkoopsommen die zijn ouders aan de vervangers hadden uitbetaald, maar dat dit in 1812 onmogelijk was geworden. Hij werd dan degelijk in *La Grande Armée* in opmars naar Rusland ingelijfd. Te Mainz besliste hij om te deserteren en onder het vuur van de andere soldaten sprong hij in de Rijn. Al zwemmend bereikte hij ongedeerd de andere oever, keerde gerust naar huis terug, maakte halt in een klein dorpje in de buurt van Metz, en vroeg er onderdak aan de pastoor die toevallig ook een Fredericq en met hem verwant was. Te Nevele gebaarde hij van niets en hernam hij zomaar zijn vorige activiteit van gemeentesecretaris en aan diegenen die hem vervelende vragen stelden, verklaarde hij dat hij met verlof was.²⁸

Dit verhaal lokt de volgende bedenkingen uit:

1. Is het geen tegenstrijdigheid om zich eerst als *volontaire* op de conscriptielijsten te laten registeren en achteraf te verklaren dat zijn ouders vervangers hadden uitbetaald?
2. Volgens de Wet "Jourdan-Delbrel" kregen de conscrits die 25 jaar waren

²⁷ RAG, Schelvedepartement, 3157/17

²⁸ L. Fredericq, *Notes sur la famille Fredericq-Beaucarne*, blz. 15-18.

geworden een *congé absolu* en in 1812 was Jacques reeds 33 jaar. Was hij dan al niet te oud om nog in de lichte te worden opgenomen?

3. Gezien de breedte en de hevige stroming van de Rijn te Mainz, had Paul Fredericq blijkbaar ook twijfels over de mogelijkheid om van de oostoever naar de westoever te kunnen zwemmen. Dit leek hem buitengewoon levensgevaarlijk. Wanneer Jacques nu de beslissing nam om te deserteren, waarom deed hij het niet eerder op de westoever om de Rijn niet al zwemmend te moeten oversteken?
4. De hele literatuur over die periode zit vol met verschrikkelijke verhalen over de strijd die de Franse overheid tegen de dienstweigeraars en deserteurs voerden om dit fenomeen in te dijken. De deserteurs werden onmiddellijk door de militaire overheid aan de prefect van hun afkomstig gesignaleerd; men wist dus perfect dat er gedeserteerd werd om naar huis terug te kunnen keren. De dienstweigeraars en deserteurs waren dan verplicht om zich op het platteland en in de bossen te verschuilen en ze leefden met de voortdurende vrees door de marechaussee te worden opgepakt. Dit was trouwens de bijzonderste opdracht van dit korps. Desertie werd toen voor het assisenhof aanhangig gemaakt en de registers van het assisenhof van het Scheldepartement bevatten talrijke gevallen met meestal zware veroordelingen tot gevolg. Jacques zou zonder enig probleem naar thuis teruggekeerd zijn; zijn desertie werd blijkbaar niet gesignaleerd zodat hij dan in het openbaar durfde te verschijnen en zijn functie van gemeentesecretaris hervatte en bovendien hulp bood om de andere conscripts aan de *levée* te helpen ontsnappen.
5. De grafrede uitgesproken door de vereniging "De Eendracht" rept met geen woord van deze heldendaad, maar wél van een klein incidentje dat hij en zijn echtgenote te Nevele beleefden, vermoedelijk in de loop van het jaar 1813 of het begin van 1814.
6. Napoleon gaf op 8 februari 1812 het signaal voor de opmars naar Rusland en bereikte de grens van Pruisen op 2 maart 1812. De handtekening van Jacques verschijnt nog op de akten van de burgerlijke stand van Nevele op 18 januari, 20 en 31 maart, 16 en 20 april, 3 en 13 mei 1812.

Is het verhaal van Paul Fredericq al dan geen legende?

De kwestieuze geboorte van Jean-Baptiste Fredericq in 1800

Jean-Baptiste was de oudste zoon van Joseph Fredericq en Marie Thérèse De Saedeleere.

Op zijn doodsprentje (17 april 1871) is zijn geboortedatum niet vermeld, enkel zijn ouderdom, hetzij 71 jaar. Hoe vreemd het kan klinken, zijn geboorte is in Herzele op 26 februari 1800 niet in de registers van de burgerlijke stand opgenomen.

Hij was dus een zoon zonder enig wettig bestaan. Zijn vader was er zich van bewust dat die leemte erg nadelig kon uitvallen en liet op 7 juli 1817 een akte van bekendheid of notoriteit²⁹ door de vrederechter Charles Devos van Herzele opmaken. Zeven getuigen o.m. zijn oom Jean Baptiste, legden een verklaring af dat zij Jean Baptiste heel goed kenden en dat het algemeen bekend was dat Jean-Baptiste op 26 februari 1800 geboren was.

Nog vreemder is het feit dat Jean Baptiste ongeveer anderhalf jaar vóór de huwelijksdag (30 Prairial Jaar 9 of 9 juni 1801) van zijn ouders is geboren.

Buitenechtelijke geboorten bestonden toen al, dit ondanks veel strakkere maatschappelijke regels, maar in dat geval werd het kind als illegitiem ingeschreven. Het samenleven van ongehuwde koppels werd toen niet geduld.

Een mogelijke verklaring is dat Joseph Fredericq en Marie-Thérèse De Saedeleer in 1798 of 1799 degelijk een kerkelijk huwelijk hebben aangegaan, maar dat de pastoor ofwel het huwelijk en niet de geboorte registreerde ofwel dat de parochieregisters na 1796 verloren zijn gegaan.

Met mag niet uit het oog verliezen dat de invoering van de burgerlijk stand door de Franse overheid niet zomaar en aanstonds door onze voorouders werd aanvaard. Veel Belgen konden zich bij deze nieuwe administratieve verplichtingen niet neerleggen met als gevolg dat sommige kinderen nergens meer werden geregistreerd, b.v. in het geval dat de parochieregisters spoorloos verdwenen waren of door de revolutionairen in beslag waren genomen.

Dit fenomeen herhaalde zich na het instorten van het Franse keizerrijk,

²⁹ RABW, Vrederegerecht Herzele, Burgerlijke Zaken, bundel 33, blad 52.

maar dan in de veronderstelling dat de burgerlijke stand zou afgeschaft worden.³⁰

In deze veronderstelling kan men aannemen dat het geen probleem was om een "onbestaand" burgerlijk huwelijk te regulariseren maar dat het wél een groot probleem was bij de laattijdige aangifte van een geboorte.

De akte van bekendheid schrijft dit verzuim toe aan de nalatigheid van het gemeentebestuur.

Dit klinkt niet echt geloofwaardig.

De respectieve loopbanen van de vier gebroeders Fredericq

Joseph Fredericq

Het is best mogelijk dat Joseph onder impuls van zijn stiefvader Jacques Ricaud aanvankelijk in de handelszaak betrokken was. Het feit dat ze allebei op 4 Ventôse Jaar 4 een reispas³¹ aanvragen, pas nadat deze nieuwe verplichting was ingevoerd, getuigt ervan dat ze samen op zakenreis gaan. Joseph is dan 19 jaar oud, maar blijkbaar laat hij het beroep van rondreizende handelaar na enkele jaren varen. Dit kan men uit de conscriptielijsten van Herzele afleiden want in 1798 was hij er woonachtig.

Secretaris van de onder-prefect te Oudenaarde was vermoedelijk zijn eerste baan in het openbaar ambt, o.m. belast met het beheer van de Nationale Domeinen. Op 24 oktober 1798 (4 Brumaire Jaar 7), d.w.z. tijdens de Boerenkrijg, liep hij als gevolg van een aanslag op het gemeentehuis van Herzele beroepsschade op. Zijn schadeclaim bedroeg Fr 264³², een peulenschil in vergelijking met de schadeclaims van de vrederechter van Herzele: Fr 8.299,50 en van Robyn *Commissaire du Directoire Exécutif*: Fr 9.788,50.

Op 6 Brumaire Jaar 10 (28 oktober 1801) wordt hij tot adjunct-meier³³ te Herzele benoemd en bij de verkiezingen van datzelfde jaar is hij kandidaat

³⁰ Claude Bruneel, *Laïcisation des institutions et tentatives de mesure de son impact: l'exemple de l'état civil*, Groupe d'étude du XVIIIe siècle, ULB, Bruxelles, 1989.

³¹ RAG, Schelvedepartement, 6141, nrs. 4 en 5.

³² RAG, Schelvedepartement, 3006/4 en 3898.

³³ RAG, Schelvedepartement, 2032/21.

vrederechter te Herzele, maar behaalt amper 7 stemmen³⁴. Hij is ondertussen griffier van het vredegerecht te Herzele geworden.

Op 20 maart 1807 aanvaardt vrederechter Charles Devos zijn broer Jean-Baptiste als *Commis-greffier*³⁵ d.w.z. hulp-griffier. Het is best mogelijk dat er een promotie voor Joseph in de pijp zat en dat hij daarom zijn plaats aan zijn broer heeft afgestaan.

Joseph bekomt de gewenste promotie van vrederechter te Zottegem bij de verkiezingen van het jaar 1807³⁶. Niet minder dan 1296 kiezers van het kanton Herzele op een totaal van 1312 hebben op hem gestemd, maar het resultaat moest nog door de Franse overheid, nl. de prefect, bekrachtigd worden, om op die manier vooralsnog ongewenste kandidaten te kunnen weren.

In het rapport aan de prefect wordt er aangestipt dat Joseph 31 jaar oud is, gehuwd, in Zottegem woonachtig is en dat hij welgesteld is.

Vervolgens promoveert zijn broer Jean Baptiste tot volwaardige griffier te Herzele.

In de loop van februari 1822 overlijdt vrederechter Charles Devos³⁷. Hij wordt door Joseph Fredericq vervangen, die dit tweede ambt samen met het eerste tot in 1831 zal vervullen.

Zijn hoofdamt van vrederechter te Zottegem zal hij tot in januari 1840 behouden. Hij overlijdt er op 28 mei 1840 en was 63 jaar geworden.

Het ambt van griffier zat vermoedelijk in de familie, daar zijn zoon Jean-Baptiste (1800-1871), kort na 1830, tijdelijk hulp-griffier te Herzele zal worden en later te Kruishoutem. Van 1859 tot 1864 is hij de burgemeester van Zottegem.

Van zijn nakomelingen mag zijn kleindochter Mathilde Fredericq vermeld worden, zij huwde met Prosper Claeys, de Gentse historicus.

³⁴ RAG, Schelvedepartement 3300/21.

³⁵ RABW, Vredegerecht Herzele, Burgerlijke zaken, bundel 23, blad 187 en 188.

³⁶ RAG, Schelvedepartement, 3253/10.

³⁷ RABW, Vredegerecht Herzele, bundel 38, blad 19.

Jacques (Jacobus) Fredericq

Op alle gemeentehuizen ziet men veelal dezelfde personen die als getuige opdagen om de akten van de burgerlijke stand te ondertekenen. Jacques heeft aanvankelijk de handelszaak met zijn ouders uitgebaat en vanaf het Jaar 8 treedt hij vaak op als getuige te Nevele. Het jaar nadien tekent hij de akten in de hoedanigheid van *écrivain* dit is bediende of gemeentesecretaris. Het was geen voltijdse bezigheid.

In het jaar 11 stelt de prefect hem tot commissaris aan om de verloren registers van de burgerlijke stand, nl. de huwelijken van het Jaar 5, opnieuw samen te stellen. Zijn ze tijdens de boerenkrijg vernietigd geweest? Hoe dan ook stelt hij nieuwe lijsten samen op basis van de gegevens die hij bij de bevolking kon inwinnen.

Bij de verkiezingen van 1807 is hij kandidaat-vrederechter voor het kanton Nevele, maar het ambt wordt aan Sencie uit Lotenhulle toegewezen. Met Emmanuel Comparé, zijn toekomstige schoonvader, moet hij zich tevreden stellen met de benoeming tot plaatsvervangend vrederechter.

Bij de verkiezingen van 1812 stellen Emmanuel Comparé en Jacques Fredericq zich opnieuw kandidaat voor dezelfde post. Victor-François Lejeune, procureur des Keizers, wordt door de prefect met het voorafgaand onderzoek over de kandidaten gelast. Zijn rapport³⁸ is meedogenloos: « *Le premier candidat (Comparé) n'est pas propre à être Juge de Paix, le second (Fredericq) est capable, mais il n'y a pas lieu à remplacer le Juge qui est un des meilleurs de l'arrondissement tant pour la capacité que pour la moralité* ».

Verkiezingen of niet, de uiteindelijke beslissing berust toch bij de overheid.

Op 22 mei 1819³⁹ wordt hij tot volwaardige gemeentesecretaris benoemd. Zwaar ziek overlijdt hij op 24 februari 1824, hij was amper 46 geworden en zoals zijn vader laat hij een weduwe met minderjarige kinderen achter.

³⁸ RAG, Schelvedepartement, 3253/17.

³⁹ RAG, Modern Archief Nevele, 1.

Jean Baptiste Fredericq

Op de leeftijd van 18 jaar ving de derde zoon blijkbaar ook een loopbaan van handelaar⁴⁰ aan, maar verlaat vermoedelijk definitief Nevele tussen 1802 en 1805 aangezien hij volgens de bevolkingsregisters van 1808 geen deel meer uitmaakt van het gezin. Blijkbaar werd hij ook door het openbaar ambt aangetrokken: tot in 1807 was hij bediende op het gemeentehuis van Zele, om vervolgens en door bemiddeling van zijn oudste broer, griffier van het vrederegerecht te Herzele te worden.

Hij vervult die functie tot aan zijn ontslag in de loop van het tweede kwartaal van 1818. Zijn ontslag is vermeld op de loontabellen⁴¹ van de magistraten, maar zijn ontslagbrief of de exacte motivering werd (nog) niet teruggevonden. Volgens Louis Fredericq werd hij afgezet; hij was de schande in de familie⁴².

Wij vermoeden dat hij noodgedwongen zijn ontslag heeft ingediend om niet afgezet of misschien zelfs om niet veroordeeld te worden. Verder verblijf in Herzele was blijkbaar niet meer mogelijk zodat hij naar Nevele terugkeerde. Wat hem tussen 1818 en 1834 is overkomen werd ook niet teruggevonden. Is hij landbouwer geworden, zoals Henriette Claessens beweert?⁴³ In elk geval werd hem op drie verschillende tijdstippen (1818, 1823 en 1825) een reispas⁴⁴ uitgereikt om zich naar Nederland (Den Haag, Amsterdam enz...) te begeven. Het valt op dat de administratie zich toen niet schaamde om letsels en andere fysieke gebreken in de persoonsbeschrijving van de reispas te vermelden: “*marqué de la petite vérole*”, d.i. van de pokken geschonden, toen een vrij courante huidziekte.

Hoe dan ook zal zijn lot maar pijnlijk en erbarmelijk geweest zijn, daar hij op 24 februari 1834 als kansarme in het St.- Niklaas Godshuis te Brugge overlijdt, hij was 52 jaar geworden.

De zielige sfeer van de begrafenis van de vervallen oom had op César Fredericq (17 jaar) en zijn broer Auguste (19 jaar) een zware indruk achtergelaten.

⁴⁰ RAG, Schelvedepartement 6243, nr. 194.

⁴¹ RAG, Hollandse Periode, 12/24 etn12/25.

⁴² L. Fredericq, *Notes sur la famille Fredericq-Beaucarne*, blz. 12.

⁴³ H. Claessens, *De Families Comparé, Fredericq, Loveling, Buysse*, in *Vlaamse Stam*, jg 38 (2002), nr 1, blz. 1-25.

⁴⁴ RAG, Modern Archief Nevele, 16, nrs 42, 65 en 68.

Jérôme (Ieronimus) Fredericq

Over de vierde en laatste zoon beschikken we over nog minder gegevens. Zoals zijn broers heeft hij ook een baan in het openbaar ambt aangevangen daar hij vanaf het Jaar 11 regelmatig als getuige optreedt om de akten van de burgerlijke stand te ondertekenen. Vanaf 1809 vervult hij naast zijn broer Jacques de functie van bediende op het gemeentehuis.

Hij heeft blijkbaar dit ambt na 1816 opgegeven, zodat hij in 1819 het beroep van *bleeker* of *linnenbleeker* aangeeft. Na zijn huwelijk in 1821 wordt hij landbouwer. Zijn echtgenote zal hem niet minder dan 8 kinderen schenken, zodat hij veel afstammelingen heeft.

Joseph Fredericq en de onlusten van het jaar 1814

Begin 1814 stort het Frans Keizerrijk als een kaartenhuis in. Op 3 februari 1814 valt Gent in de handen van de geallieerden, zijnde hoofdzakelijk Russische, Pruisische en Saksische troepen. Hier en daar ontstaan er onlusten en plunderingen, waarvan sommige door bezettingstroepen zelf worden veroorzaakt. Te Leeuwergem verwoesten en plunderen die soldaten het kasteel van Graaf d'Hane de Steenhuyse⁴⁵, de kersverse intendant van het Departement. Te Oombergen komt het kasteel van de burggraaf de Nieulant aan de beurt. In beide gevallen zijn die soldaten vergezeld of bijgestaan van enkele bewoners uit de omgeving.

Aangezien het uitgesloten is om die soldaten aan te houden en nog minder te veroordelen, zijn het enkel de burgerlijke medeplichtigen, kortom sukkelars, die aangehouden worden.

Beide zaken werden aan de Oudenaardse onderzoeksrechter Wolfcarius toevertrouwd, maar op het niveau van het kanton kreeg Joseph een machtsdelegatie om de getuigen te verhoren (zie afbeelding). Verder werden deze zaken door het assisenhof behandeld en in het geval van Leeuwergem⁴⁶ werden de daders veroordeeld tot 5 jaar dwangarbeid. Ze werden ook op de Korenmarkt te Gent gedurende één uur aan de schandpaal tentoon gesteld.

Charles DE ZUTTER, Waregem

⁴⁵ De toenmalige eigenaar van het herenhuis in de Veldstraat te Gent

⁴⁶ RABW, HA Oost 2707.

DÉPARTEMENT
DE
L'ESCAUT.

Visé en débet pour valoir timbre. A Sotteghem, le 17 Juin 1814
Droit de cinquante centimes.

ARRONDISSEMENT
D'AUDENARDE.

JUSTICE.

COMMUNE
DE
SOTTEGHEM.

Nous JOSEPH FREDERICQ, Juge-de-Paix
du Canton de Sotteghem, d'après la délégation de
M^r. le Juge d'Instruction de l'Arrondissement d'Aude-
narde, Département de l'Escaut, mandons et ordonnons

à tous Huissiers d'assigner pardevant nous les sieurs
Jean Debur adjuv. au maire de Sotteghem
François Debur, Garde-Champêtre à Sotteghem
et Jean Formidell, J^r de Sotteghem, J^r de Sotteghem, au dit lieu

M. D'Armentières, J^r de Sotteghem
à son usage
Jean Debur, adjuv. au maire
de Sotteghem
J^r de Sotteghem
Constantin Commaert
de Sotteghem

Témoin indiqué, à comparaître pardevant nous, séant
à l'hôtel de la Mairie à Sotteghem, le *Dimanche* 19 Juin
1814, à *huit* heures du matin pour
y faire leur déclaration sur les faits et circonstances
qui sont à leur connaissance, au sujet du *village*
dont *ils* sont prévenus, *et* *de* *leur* *part*
présentement de Sotteghem

Donné à Sotteghem, le 15 Juin 1814
Signé *Fredericq*

Je soussigné
Sebastien Coppez
Huissier de la Justice de Paix
du Canton de Sotteghem
ai notifié copie
de la présente Cédule
aux sieurs
Debur, Formidell,
et
Commaert
à Sotteghem
le 17 Juin 1814

L'an 1800, pasteur le *Dix-huit* Juin
je soussigné SEBASTIEN COPPEZ, Huissier de la
Justice de Paix du Canton de Sotteghem, ai notifié copie
de la présente Cédule *aux sieurs* *Debur,* *Formidell,* *et* *Commaert*

leur déclarant que faute de comparaître, *ils* seront
contraint par les voies de droit, dont acte, date que dessus.
Cent cinq francs

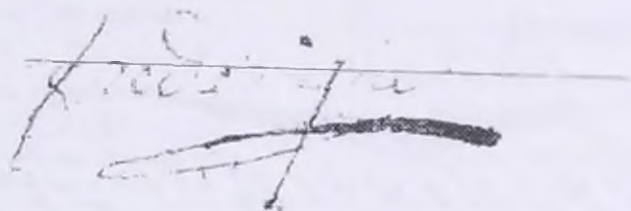
Taxé au Témoin sur sa réquisition, 1.º la somme de
pour un jour, conformément à l'article 2 du
Règlement du 28 juin 1812; et 2.º la somme de
pour un myriamètre parcouru, en
exécution de l'art. 91 du même Règlement.

A SOTTEGHEM, le 1800

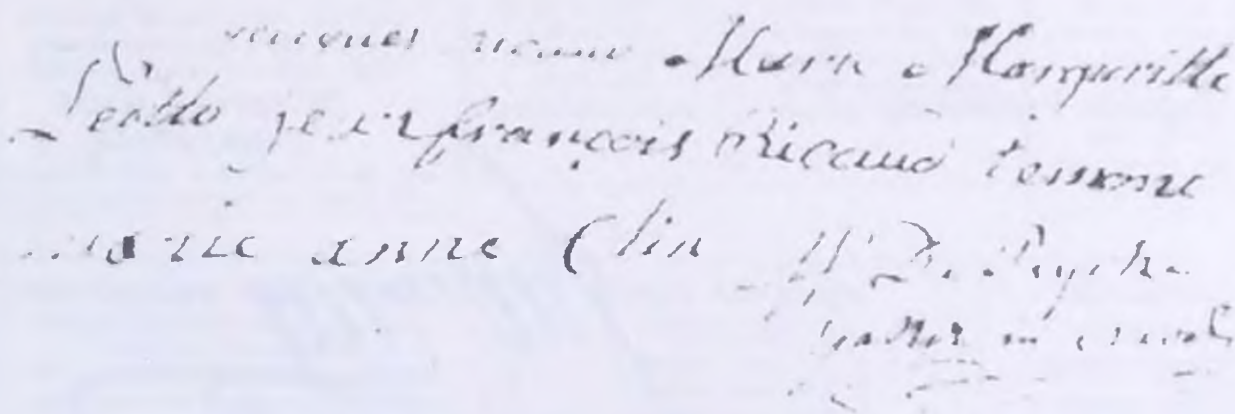
Handtekeningen

De handtekeningen uit die tijd kunnen in die drie groepen ingedeeld worden: wie niet kan lezen of schrijven zet een kruisje; voor wie wél kan lezen en schrijven, maar het niet regelmatig doen, vraagt schrijven en handtekenen een extra inspanning; de geletterden die regelmatig lezen en schrijven, verzorgen hun handtekening wanneer ze hun maatschappelijk status willen aantonen. Sommige van die handtekeningen zijn ware grafische pareltjes.

Jean Fredericq

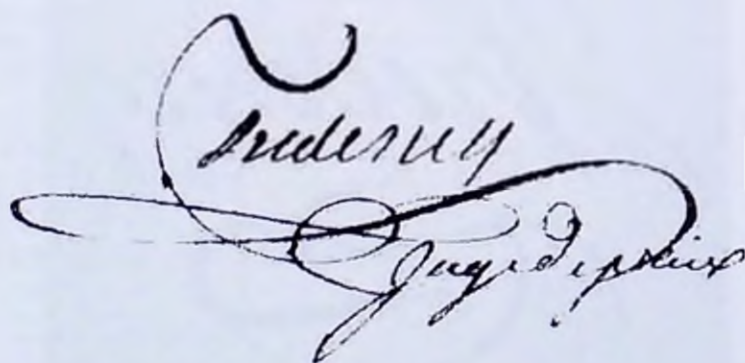
A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Jean Fredericq', with a horizontal line drawn through the middle of the signature.

Marie-Marguerite Leotto

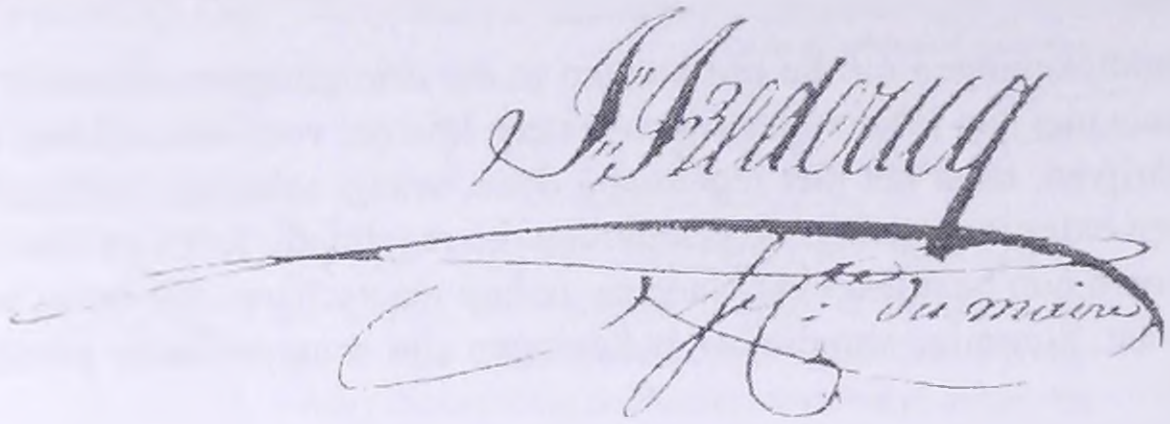
A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Marie-Marguerite Leotto', with a horizontal line drawn through the middle of the signature.

Huwelijksakte (3 februari 1787) met de achterenvolgende handtekeningen van: *Jacques Ricaud*, *Marie Margueritte Leotto*, *Jean-François Ricaud* (*témoin*), *Marie Anne Clin*, *H. De Prycke*, *pastor in Nevel*.

Joseph Fredericq, vrederechter

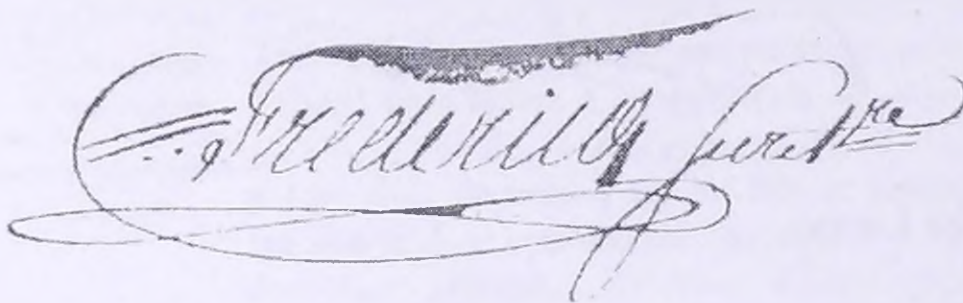
A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Joseph Fredericq', with a horizontal line drawn through the middle of the signature.

Jacques Fredericq - Jaar 11

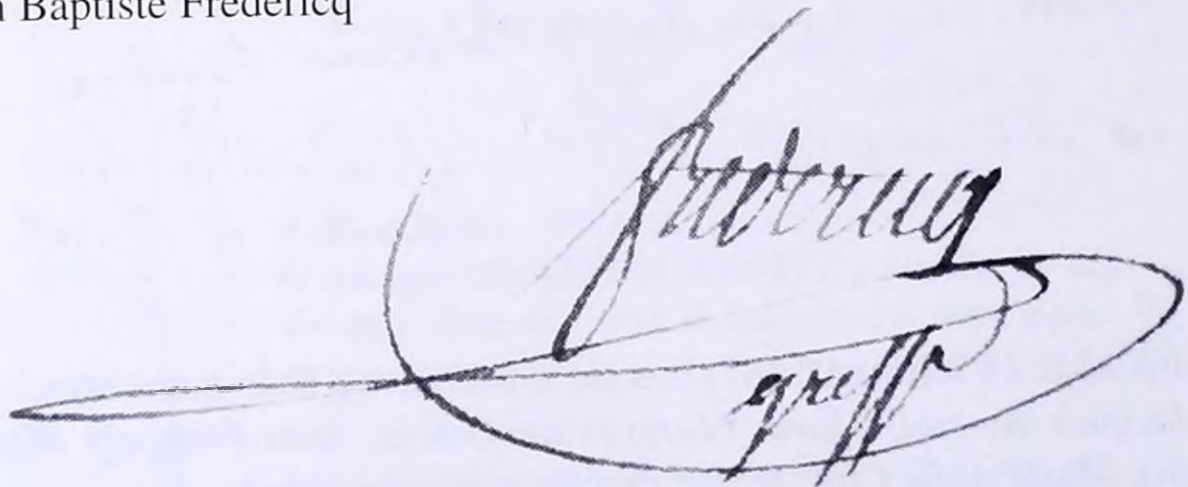
J. Fredericq
Du maître

Jacques Fredericq - Jaar 12

Fredericq Jurett

Jean Baptiste Fredericq

Fredericq
Jurett

Jérome Fredericq

Fredericq
Jurett

Denis LEAUTAUD

(zoon van André Leautaud & Jane Mercheyer)
° 20 april 1710 - † Nevele 30 september 1768
x Fours 2 augustus 1729
weduwenaar, wijkt uit op 8 okt. 1748 naar Nevele

Anne CHABRAND

(dochter van Honoré Chabrand)

Marie Marguerite LEAUTAUD (Leotto)

° Fours, parochie St Laurent (Barcelonette) 4 mei 1741
† Nevele 16 juni 1809
x Nevele 21 februari 1775

**Jean (Joannes) Georges (Gorgon)
FREDERICQ (FRIDRICK)**

° Richemont (Lotharingen – dép. Moselle) 9 sept. 1749
† Nevele 8 november 1781 (32 jaar)

2° huwelijk te Nevele, 3 februari 1787

Jacques RICAUD

° Fours 25 maart 1763 - † Nevele 16 maart 1853
zoon van Jean Jacques Ricaud & Marie Goin

Jean-Baptiste ° 24 juni 1731

x 9 januari 1770 Cécile Jauffred

Rosalie ° 7 april 1736

Joseph ° 2 maart 1738

André ° 24 februari 1740

Mélanie ° 5 mei 1745 - † 13 mei 1745

Joseph ° 11 mei 1746

Laurent ° ± 1743 - † Nevele 11 Floréal An 9 (1 mei 1801) 58 jaar

Pierre-Jacques, † Nevele 26 april 1768 - 37...38 jaar –
echtg. Madeleine Chabrand,

Marianne

Jean (echtg. Marie-Anne Clin)

Joseph FREDERICQ

° Nevele 9 nov. 1776 - † Zottegem 28 mei 1840
griffier Vredegerecht Herzele (? - 1807)
vrederechter Zottegem (1807 – jan 1840)
vrederechter Herzele (1823- 1831)
x Herzele 20 Prairial An 9 (9 juni 1801)

**Marie Thérèse DE
SAEDELEERE**

° Herzele 6 feb 1768 - † Zottegem 24 okt. 1836
dochter van Rochus De Saedeleere & Anna Maria de Winter

**Jacques
FREDERICQ**

Nevele 19 april 1778
† 6 jan. 1824
Marie COMPARÉ
(1791- 1879)
gemeentesecretaris
te Nevele

**Jean Baptiste
FREDERICQ**

° Nevele 20 dec 1780
† Brugge 24 feb. 1834
« écrivain » - klerk
griffier vredegerecht
Herzele 1807 - 1818

**Jérôme
FREDERICQ**

° Nevele 30 juni 1782
« écrivain » klerk, bleker,
landbouwer
x 12 mei 1821
Francisca
VERCAUTEREN
° Drongen 29 aug 1795
† 22 dec. 1837

Jean-Baptiste FREDERICQ

° Herzele 26 feb 1800 (akte van bekendheid)
† Zottegem 19 april 1871
griffier vredegerecht Kruishoutem - Herzele
burgemeester van Zottegem (1859-1864)
x Zottegem 22 Sept 1830

Pauline DROISSART

° Zottegem 10 Brumaire Jaar 7 (31 oktober 1798)
† Eeklo 13 dec. 1872 (74 jaar)
dochter van Maximilien Droissart & Mane-Thérèse van Herzeele

**César Alexandre
FREDERICQ**

° Nevele 14 mei 1817
† Gent 3 jan. 1887
geneesheer te Gent

Bathilde HUET

° Sens 27 jan 1827

**Gerulphus-
Adolphus
FREDERICQ**

° Nevele 8 aug. 1825
Amelia-Francisca
MAEBE
° 1832

Marie-Catherine FREDERICQ

° Zottegem 16 juli 1841
† Gent 12 mei 1931
x 2 oktober 1861 te Zottegem

Hippolyte DE ZUTTER

° Zomergem 15 mei 1832
† Eeklo 10 maart 1894
geneesheer, dipl Univ Gent 4 aug. 1860

1. Prof. Paul Fredericq (1850-1920)
2. Baron Léon Fredericq (1851-1935)
3. Hélène Fredericq (1852 – 1914)
4. Lia Fredericq (1854 – 1896)
5. Véronique Fredericq (1855- 1915)
6. Simon Fredericq (1857 – 1934)

**Marie-Louise
FREDERICQ**
1861- 1944
**Evariste
REYNHEERE**
1849

Charles DE ZUTTER

° Eeklo 4 dec. 1863 - † Waregem 12 maart 1928
industrieel te Waregem
x Gent 8 feb. 1900

Marguerite TAELMAN

° St. - Laureins 18 feb. 1875
† Waregem, 1 feb. 1937

**Marie Rosalie
REYNHEERE**

**Henri de
HERCKENRODE**

Geraadpleegde werken

Louis Fredericq, *Notes sur la Famille Fredericq-Beaucarne*, Gent, 1940.

Henriette Claessens, De Families Comparé, Fredericq, Loveling, Buysse, in *Vlaamse Stam*, jg 38 (2002), nr. 1, blz. 1-25.

Olivier Van Rode, *De conscripties in het 'Département de l' Escaut'. Organische groei van een recruiteringssysteem, zijn conceptueel kader en zijn praktische uitvoering. Casus: de 19 gemeenten van het 'canton d' Oosterzeele'*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling geschiedenis, Universiteit Gent, 1996.

Recueil des Lois sur l'Etat Civil des citoyens, pour les neufs Départemens réunis par la Loi du 9 vendémiaire an IV - à Gand chez A.B. Steven imprimeur de l'Administration du Département de l'Escaut.

M. Faipoult, *Mémoire Statistique du Département de l'Escaut, An 13*, herdruk van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 1960.

Alain Pigéard, *La Conscription au temps de Napoléon 1798-1814*.

Claude Bruneel, *Laïcisation des institutions et tentatives de mesure de son impact: l'exemple de l'état civil*, Groupe d'étude du XVIIIème siècle, ULB, Bruxelles, 1989.

Ph. Van Hille, *Het Hof van Beroep te Brussel en de Rechtbanken van Oosten West-Vlaanderen onder het Frans Bewind (1800-1814)*, Familia et Patria, Handzame, 1970.

Jan Luyssaert, diverse documenten uit het archief van de heemkundige kring "Het Land van Nevele".

Onuitgegeven bronnen

Universiteitsbibliotheek Gent, handschrift nr. 1205, einde 18de. begin 19de eeuw, Emmanuel Comparé, *Register van de Boldermaatschappij De Eendracht te Nevele, 1791-1827 gehouden door Emmanuel Comparé (verslagen, rekeningen, brieven, redevoeringen, enz...)*.

Rijksarchief Gent (RAG), archief van het Schelvedepartement; archief van de Hollandse Periode; archief van de Baronie Nevele, Modern archief van Nevele.

Rijksarchief Beveren-Waas (RABw), microfilms van de parochieregisters (PR) en de burgerlijke stand (BS); archief van het vredegerecht van Herzele en van Zottegem.

Archives Départementales de l'Aisne (Fr).

Michèle Grandveaux, *Sources généalogiques*, Metz (Fr).

Mme Claude Robert, *Sabença de la Valeia*, Association de la vallée de l'Ubaye à Barcelonette (Fr), sources généalogiques.

Daniel J.S.M. Peeters (Zwijnaarde), genealogische documentatie.

Dank aan Myriam Goedertier voor de transcriptie en verklaring van de "*Staet ende inventaris*" (Baronie Nevele).

SPROKKELINGEN UIT DE KRANT JAAR 1915

NEVELE - *Vermist*

Sedert Vrijdag morgend wordt de 13-jarige Leonie Verplaetse, uit hare woning vermist.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Dinsdag 22 Juni 1915 - Nr. 146.

NEVELE - *Verdwenen*

Leonie Verplaetse van Nevele, is verdwenen sedert 18 Juni. (1915). Persoonsbeschrijving: ouderdom, 14 jaar; gestalte, tamelijk groot; hair, blond en gekrold; oogen, blauw en groot; neus, puntig; gelaat, ovaal. Alle personen welke eenige inlichtingen betreffende deze verdwijning zouden kunnen geven, worden verzocht ze mede te deelen aan M. Van Ginderachter, onderzoeksrechter te Gent.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Dinsdag 29 Juni 1915 - Nr. 152.

NEVELE - *Schielijk overleden*

Zaterdag namiddag is Marie Emma Mortier, 52 jaar oud, echtgenoot van den landbouwer Hautekeete, wonende Vierboomstraat, schielijk overleden.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Woensdag 30 Juni 1915 - Nr. 153.

POESELE - *Voor fruit en groensel*

Zondag na de hoogmis, om 11 ure (M.E.T.) zal de heer Lamont eene voordracht geven over het droogen en inleggen van fruit en groenten. Elkeen vooral de huisvrouwen en huishoudsters worden verzocht deze belangrijke en nuttige voordracht bij te wonen.

Diefstal

Tijdens de afwezigheid der bewoners, die naar de vroegmis waren, zijn dieven in de woning van August Bauters gedrongen en hebben voor ongeveer veertig frank geld en juweelen gestolen.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Donderdag 7 Juli 1915 - Nr. 154.

LANDEGEM - Lijkdienst

Maandag laatstleden, 19 Juli (1915) had alhier een plechtige lijkdienst plaats, tot gedachtenis van wijlen Maurits Huys, soldaat bij 't 22^e linieregiment en den heldendood voor het Vaderland gesneuveld in den slag van Thienen op 18 Oost 1914. De gansche gemeenteraad had het zich tot plicht gerekend officieel aan deze plechtigheid deel te nemen. De kerk was vol, eene grootsch en tevens plechtige indruk maakte zich van alle herten meester bij het zien van die eenvoudig met de driekleur getooide lijkbaar. Al de menschen kwamen een laatste hulde brengen aan den zóó vroeg gestorven held. Na de offerande die vrij lang duurde en binst dewelke de doodsbeelden met het portret van den zoo diep betreurden soldaat werden uitgedeeld, weende meenigeen bittere tranen, warme innige doch zalvende tranen bij 't lezen van die troostende doch roerende waarheden. - En wanneer dan het "Nationaal Volkslied" en de tonen van "Wijd en Zijd" melodisch door de kerkgewelven galmden, o dan smolten zelfs steenen harten weg en vermurwden onder den indruk van die gevoelige akkoorden. Aandoenlijke plechtigheid, die nimmer uit ons herte zal gewischt worden. Wel is Maurits Huys bij ons niet meer, doch zijne gedachtenis leeft voort in ons gemoed; een gedenkteeken opgericht, geen bronzen standbeeld, maar een van innige erkentelijkheid en diepe genegenheid. Hebt dank gij volk van Landegem, hebt dank voor uw blijken van ware vaderlandsliefde en doordringend medelijden; mocht uw gebed zijne ziel zalig zijn en uwe handelwijze eenen heilvollen troost bewerken bij de diep bedroefde familie.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Vrijdag 23 Juli 1915 - Nr. 173.¹

HANSBEKE - Arm vermorzeld

Woensdag morgend werd de dochter van de weduwe Claeys, landbouwster met den arm in de dorschmachien gevat en het lidmaat vermorzeld. Het slachtoffer werd na verzorging van dokter De Walle, naar een geneeskundig gesticht van Gent overgebracht.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Vrijdag 6 Augustus 1915 - Nr. 185.

¹ Zie ook J. LUYSSAERT, *Landegemse soldaten, oud-strijders en burgerlijke slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog*, in *Mensen van Toen*, jg. 8 (1998), afl. 2, p. 32.

NEVELE - *Verdronken*

August Braet, landwerkman, 75 jaar, wonende Oosschekouter, is Donderdag in de Schipdonksche vaart verdronken.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37e Jaar - Zondag 8 en Maandag 9 Augustus 1915 - Nr. 187.

LANDEGEM - *Inlichtingen*

Inlichtingen worden gevraagd over de volgende soldaten: Karel Van de Steene, van Landegem, vraagt nieuws over zijn zoon, René Van de Steene, 3e jagers te voet, 5e legerafdeeling.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37e Jaar - Dinsdag 12 Oktober 1915 - Nr. 242.²

LANDEGEM - *Verloren*

Edmond Windley, die zijn eenzelvigheidskaart en portefeuille met geld verloren heeft, mag ze terughalen bij August Ros, timmerman, Drongendorp.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Donderdag 14 Oktober 1915 - Nr. 244.

MERENDREE

Ter gelegenheid van de verjaring van den veldslag welke hier het vorig jaar op 13 Oktober (1914) geleverd werd had verleden Woensdag een plechtige lijkdienst plaats. De moeder van een der gesneuvelden, mevr. Roelands, van Schaarbeek, was in den dienst aanwezig en door hare zorgen was het graf der vier gesneuvelden, welke nog op het kerkhof van Merendree rusten, met kronen en bloemen smaakvol versierd. De parochianen woonden in groot getal den lijkdienst bij. Zelfs de Duitsche soldaten die nog te Meerendree verblijven, hadden er aan gehouden hulde te brengen aan de gesneuvelde Belgische soldaten, in alle stilte was op het graf eene kroon neergelegd, met het opschrift: *Von Deutschen Kameraden*.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Woensdag 20 Oktober 1915 - Nr. 249.

² Ibidem, p. 38.

NEVELE

Voor de Nevelsche soldaten krijgsgevangen in Duitschland is er verzonden vanwege de parochianen van Nevele (door omhalingen gedaan in de kerk):

1. Eene kantien van 5 fr.; Een pak, met broek, onderbroek, lijfrok, 1 sjerp, 2 paar kousen, 2 hemden, 1 stuk zeep en halsdoek.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Vrijdag 22 Oktober 1915 - Nr. 251.

NEVELE - Honderdjarige

Maandag 6 December (1915), is de weledele jufvrouw Ida de Kerkchove d'Exaerde, alhier woonachtig, haar 103^e jaar ingetreden. Zij geniet nog steeds dezelfde goede gezondheid als twee jaar geleden, toen met zoveel luister haar honderdste verjaardag werd gevierd.

Bron: De Gentenaar-De Landwacht 37^e Jaar - Dinsdag 7 December 1915 - Nr. 290.³

Roger TUYTSCHAEVER, Gent

³ Zie ook S. DE GROOTE, J. LUYSSAERT, Virginie Loveling over de deelgemeenten van het Land van Nevele in haar dagboek 1914-18, in *Het Land van Nevele*, jg. 34 (2003), afl. 2, p. 136.

PATENTBELASTING IN ZEVEREN 1864-1866

Het woord patent heeft in verschillende landen een verschillende betekenis. Zo wordt nu het woord patent in vele landen gebruikt in de betekenis van octrooi dat aan uitvinders wordt toegekend voor een te beschermen uitvinding, meestal gedurende 20 jaar. Dit is in ons land geregeld door de basiswet van 7 november 1910 die evenwel reeds verschillende wijzigingen heeft ondergaan.

Voor planten en dieren is er een aangepaste octrooi- of patentregeling die men kwekersrecht noemt. Nauw verwant met de octrooi- of patentregeling is het auteursrecht dat de werken van kunstenaars beschermt, in principe tot 50 jaar na hun dood.

Wat ons hier echter bezighoudt is een heel andere vorm van patent, namelijk een belasting.

De patentbelasting was één van de pijlers van het Franse belastingstelsel onder Lodewijk XVI ingevoerd door de wet van 17 maart 1791. Na de aanhechting van ons land bij Frankrijk op 1 oktober 1795 werd deze fiscale regeling ook in onze streken toegepast, zelfs nog na onze onafhankelijkheid.

De patentbelasting wordt geheven op de hoegrootheid van uitgeoefende beroepen als zelfstandige. Land- en tuinbouwers en boomkwekers zijn echter vrijgesteld.

Wij vinden in Zeveren van 1864 tot 1866 de volgende patentbelastingsschuldigen. Er worden in Zeveren drie wijken aangeduid: Plaats (soms vermeld als Dorp), Oostwijk en Westwijk.

- 1 Behagel Charles - Oostwijk
Inlandse kramer met manden
- 2 Bekaert Camiel - Oostwijk
Hoefsmid met 1 knecht
- 3 Blancke Pieter - Westwijk
Tapper
- 4 Buyse Kinderen van Judokus - Oostwijk
Tapper
- 5 Cornelis Karel-Lodewijk - Plaats
Afkondiger

- 6 De Decker Frederik - Westwijk
Waskeersmaker
- 7 De Graeve August - Plaats
Winkelier
- 8 De Keyzer August - Plaats
Afkondiger
- 9 De Kocker Ivo - Plaats
Tapper
- 10 De Roo Bernard - Westwijk
Koopman van vlas
- 11 De Roo Leo - Plaats
Tapper, broodslijter, winkelier, tabakslijter
- 12 De Vos Romain - Westwijk
Tapper, koopman
- 13 Dhont Weduwe Serafien - Westwijk
Kroeghoudster
- 14 Goethals Kinderen - Oostwijk
Korenwindmolen en rosmolen
- 15 Heyerick August - Westwijk
Inlandse kramer
- 16 Louisee Rosalie - Plaats
Winkelierster
- 17 Rogge Bernard - Oostwijk
Kantfabriek - 20 werklieden
- 18 Strobbe Antoon Kinderen - Oostwijk
Kooplieden van vlas
- 19 Strobbe Jozef - Oostwijk
Kroeghouder, kramer met overdekte stand
- 20 Vande Walle Ivo - Plaats
Tapper, winkelier
- 21 Van Heule Bernard - Oostwijk
Rondlopende kramer met manden
- 22 Van Hoe August - Plaats
Broodbakker, tapper, winkelier, tabakslijter
- 23 Van Laere Florent - Westwijk
Kroeghouder
- 24 Van Nevel Jean Baptist - Oostwijk
Lijnkoekbreker met rosmolen

- 25 Van Oost Abraham Kinderen - Plaats
Verhuurder van paard met rijtuig
- 26 Van Oost Clement - Plaats
Bierbrouwer - 84 tot 108 hl
- 27 Van Renterghem Charles Louis - Westwijk
Tapper
- 28 Verhoye August - Westwijk
Landmeter, prijzer van roerende goederen
- 29 Verplaetse Antoon - Westwijk
Tapper

Bron: Stadsarchief Deinze-Zeveren.

Gilbert VAN STEENKISTE, Zeveren

LEDENLIJST 2006

NEVELE

Hansbeke: Bauwens Luc, Bingé Luk, Bockaert Robert, Bruggeman Julien, Châtel Thierry, Cornelis Johan, De Baets Julien, De Bruyne Ronny, Degroote Koen, De Muyter Gilbert, Deolet Erwin, De Roo Julien, De Vogelaere Agnes, D'Haenens Walter, Engels Germaine, Geirnaert Joseph, Vrije Gemengde Basisschool, Lanclus Kathleen, Langeraert Frank, Langeraert René, Leenknecht Robert, Martens Stefaan, Mathieu Rigobert, Quintijn Willy, *Schaeck Hugo*, Vandervennet Guido, Van De Velde Peter, Van Heirzeele Noël, Van Renterghem Karel, Van Wassenhove Roger, Vermersch Hubert, Walgraeve Raf,

Landegem: Boelaert Johan, Bogaert Gerard, Bytebier Emiel, Claeys Roger, Coppens F., *Mussche Roger*, Debrabandere Germain, De Groote Albert, De Paepe André, De Paepe Jules, *Depaepe Roland*, De Ruyck Lieven, De Prest Inès, De Scheemaecker Raf, De Schepper Jean-Pierre, Dobbelaere J.B., D'Hont Arsène, Faelens Martin, Focquaert Marie-Christine, Heynssens Dirk, Heynssens Gilbert, Heynssens Robert, Hovaere Daniël, Kneuvelds, Lootens Monique, Patrick, Meersman Filip, *Meganck Karel*, Minjauw George, Ros Valeer, Schaeck Guido, Stevens André, T'Hooft Elie, Van Cauwenberghe Patrick, Van den Berghe Jozef, Van De Velde Nadine, Van De Walle René, Van Hove Cecilia, Van Kerrebroeck-De Neve, Van Parijs Willy, Vanrysselberghe-Bastiaen, Van Severen Raf, Van Vooren Arthur.

Merendree: Andries Geert, Breyne Gino, De Dapper René, De Meyer Eric, De Vleeschauwer M.-Th., Dhondt Erik, Lambert-Hautekeete, Lutens Roland, Luysaert Jan, Mannekens Georges, Neerman Ferdinand, Oppeel Johan, Pollaris Wim, Rogiers Piet, Scherpereel Julien, Steyaert Jan, T'Hooft Bart, Uyttenhove Walter, Van Couter Antoon, Van Den Bussche Eric, Van De Sompel Lucien, Van Hecke Eric, Van Huffel Dora, Van Kerckvoorde Denis, Verhaege Hugo.

Nevele: Bogaert Geert, Bonami Maurice, Claeys Roger, Cornelis Daniel, De Keyser André, De Reviere Gustaaf, De Vogelaere Geert, De Weirdt Patrick, Dhaenens Jozef, D'Hoker Paul, D'Hooge Daniel, D'Hoore André,

Dossche Albert, *Duerinck Alfred*, Gemeenteschool Nevele, Gorré Walter, Haelvoet Walter, Mw. Hoebeke Hubert, Huys Noël, Janssens Jan, Langerart André, Lootens William, Maebe Antoon, *Martens Marianne*, Architectenbureau Van Acker, *Mortier Omaar*, Scheiris Roland, *Schelstraete Jules*, Schelstraete Luc, Standaert Raf, T'Jampens Antoine, *Van De Putte Eric*, Van De Putte Rita, Van Maldeghem Alex, Vermaele Luc, Verschraegen Roger, Verstraete Eric, Vervaeke Ilbert, *Vranken J.*, Telleir Gilbert, Everaert Rosa, Willems Antoine, De Roo Maurice, Van Coppennolle Julien, Standaert-De Gheest, Schelstraete Patrik, Eggerick Alex, Van Wonterghem Arsène, Naessens Jean, Naessens Michel, Van der Eecken Tony, Meire Marc, Van De Velde Mariette

Poesele: Afschrift-De Keyser Mariette, Blancke Alfons, Blancke Geert, Bollaert André, Coen Tony, Coryn Norbert, De Meester Dirk, Denys Roland, De Paepe Carlos, De Raedt-Deolet Rosa, De Smeytere Paula, De Waele Marcel, Eggerick Jean-Pierre, Haerens Etienne, Lievens Herman, Lips Carlos, Seys Jan, Van Der Eecken Tony, Vaneyghen Jos, Van Kerrebroeck Andre, Van Nevel Antoine, Van Nevel Firmin, Van Nevel Willy, Van Tornhout Robert, Van Vynckt Koen, Van Waetermeulen Marleen, Verstuyft Stefaan, Vlaemynck Julien.

Vosselare: *Blomme Antoon*, Caron Aloïs, Claerhout Julien, Coppens Arnold, De Neef Claudine, De Vos Lucien, De Winter Michel, Dhoore Rudi, Hannecart Bénédicte, Holsbeke André, Lippens Roland, Mannekens Dirk, Martens Ivan, Sergeant Carlos, Taghon Alex, Van Daele Paul, Van Haesebroeck Oscar, Van Landegem Marcel, Vanpaemel Marcel, *Stoppelaere Bernard*, De Winter Geert, De Boever Jules, Everaert Astère, Devos Frans, De Winter – Coddens, De Decker Patrick

AALTER

Aalter: Bakeland Christiane, Bibliotheek Gemeente Aalter, De Ke Andre, De Muer Walter, Documentatiecentrum Gemeente Aalter, *Rutsaert Arthur*, Verstraete Eddy, De Poorter-De Clerk Elianne, De Muer Laurent.

Bellem: De Reuck Dirk, De Waele Maurits

Lotenhulle: Carl Frans, Lannoo Marnic, Maenhout-Daenens, Robijt Stefaan, Serlet Robert, Soens Robert, Strobbe Arnold, Van Renterghem Albert, Wauters Henk.

Poeke: Buysse Irène

DEINZE

Astene: Bassez Antoine, Dhaenens Steven, Naessens Georges.

Bachte-Maria-Lerne: Claus Eric, De Groote Stefaan, De Muynck Guy, De Roo Hubert, De Roo Robert, de Schietere de Lophem Regine, De Vogelaere Stephanus, De Vogelaere Zeno, Deweirtd Remy, Neirinck Frans, Smet Jan, Standaert Juliaan, Steppé Rik, T'Kint de Roodenbeke Juan, Torck Urbain, Van Luchene Geert, Van Nevel Eddy, Verleyen Annette, Voet Noël.

Deinze: Blomme Willy, Bouvijn Etienne, Bruneel Martin, De Bouver Romain, Decock Daniel, De Graeve Mariette, De Jaeger-De Spiegelaere Johan & Conny, De Ketelaere Agnes, Demolder Marc, De Ruyck Jacques, **Devos-Dekeere**, Eggerick Steve, Kneuvelds Johny, Lootens Jos, Maes Herman, Meirhaege Frans, Menu André, Michiels Léonce, O.L.Vrouw Basischool, Pieyns Cecilia, Sanders Daniel, Schelstraete Lisette, Van Beversluys Germain, Van De Castele Patrick, Van Hoe-Dhondt Denise, Vermeulen Jan, Wannyn Jan,

Grammene: Verleye Agnes

Meigem: Bauters Luc, Crombez John, Hoérée Joris, Nottebaert R., Rosseel Lea, Vandeputte-Devolder, Van De Velde Edmond, Van Nevel André, Van Nevel Luc, Van Rompaye Johan, Vlaemynck-Van Hecke.

Petegem-aan-de-Leie: Lootens Werner, Vanhee Tony.

Sint-Martens-Lerne: Bauwens Krista, Cackaert Martin, De Brabander Rene, De Dapper Morgan, De Wulf Roger, Van Audenhaege Christine, Vandenberghe Dirk, Van Vlaenderen Eric.

Vinkt: Coene Godfried, Remmerie-Haerens, Van Aal Julien, Van Damme L, Raes Lucretia, Lema Erik, De Smet Thierry

Zeveren: Blancke Bart, Denewet Marie-Louise, Heyerick Paul, Longueville Lisette, Mervillie-Cannoot, Roelandts Herman, Roose – Herteleer, Schelstraete Astrid, Cornelis-Van Hoe Noe & Denise, Van Steenkiste Gilbert, Wambeke A, De Vreese André, Rutsaert Hubert.

GENT

Drongen: Coppens-Vander Vennet, De Clercq André, Dekeyser Gratien, Devreese Alain, Friant Léon, Huys Paul, Joos Willy, Nuttynck Donald, Saver Hendrik, Tack Annie, Tuytschaever Valère, Van Braeckel Lucien, Van Ghyselgem Roger, *Van Quathem Hervé*, Verbeke Firmin, De Visscher Gerard

Gent: Debbaut Ronny, Demeyer Etienne, De Ruyck Regina, *Eylenbosch Ernest*, Maes David, Martens Albert, Meyskens Yolande, Provincie Oost-Vlaanderen, Sevens Livina, Stofferis Simonne, Story-Scientia, Strobbe Pierre, Tuytschaever Roger, Van Hecke M.T., Verschoore Jacqueline

Gentbrugge: De Smet Walter

Ledeberg: Dhondt Roland, Bekaert-Mortier

Mariakerke: Bracke Luc, De Neve Robert, *Musschoot Anne-Marie*, Van Overbeke Henri, Verbrugge Walter, Waelput Erik, Willemot Olivier.

Oostakker: Dierick Etienne

Sint-Amandsberg: Haeseryn R.

Sint-Denijs-Westrem: Cathoir Adelin, Fobe Remi, D'Hondt Helena.

Wondelgem: Dhaeyere-Colpaert, Martens Adriaan.

ANDERE (alfabetisch)

Aartselaar: *Langerlaert Freddy.*

Antwerpen: Stadsbibliotheek Stad Antwerpen, De Keyser Ewald

Ardoole: Ameye-Callewaert J

Beernem: Bos en Beverveld vzw Heemkring

Brussel: Bibliotheek Dexia

De Haan: Vannieuwenburg Philemon

De Pinte: De Schrijver Armand, Meiresonne José, Van De Castele E., Van Parijs Gerard

Dentergem: Van Nevel Agnes

Destelbergen: Poelman Roger, De Vocht Annemie.

Diepenbeek: *De Clercq Jozef*

Deurle: Maes Roger, Martens Xavier, Romain Guy, Vaernewijck Eddy, Martens Laurent

Eeklo: Bafort Michel, Publi Taptoe NV.

Eke: *Tuytschaever Patrick*

Ellezelles: Mestdagh Willy

Erembodegem: Francois Romain

Etterbeek: Deleu Luc

Geraardsbergen: Van Gele Denise

Handzame: Vl. Centr. Gen. & Heraldiek

Heusden-Zolder: Willems Dirk

Hoeilaart: *Claeys Valère*

Ieper: Capoen Jan

Ingooigem: *De Lombaerde Hervé*

Kalmthout: Boone Georgine

Knesselare: De Clercq Wim, Plovyt Eric

Koersel: Mw. Van Gele Jacques

Kruishoutem: Lootens Marcel

Lommel: Wille G

Lovendegem: Coppens Romain, Steyaert Dirk, Taghon Albert

Maarke-Kerkem: D'Hont Tom

Mechelen: van Paemel Monika

Merelbeke: De Blaere Robert, Van Yperen André

Nazareth: De Boever Antoine, De Ruyck Karla, Foré Walter

Nieuwpoort: Rutsaert Luc

Oostende: Desnerck René

Ruddervoorde: Verhegghe vzw

Saint-Ghislain: Dubois Michel

Semmerzake: *Malfait Jacques*

Sint-Andries-Brugge: Speekaert Anne-Marie

Sint-Gillis-Waas: Costens Marnix

Sint-Kruis-Brugge: Dedecker Ronald

Sint-Martens-Latem: Van Den Abeele Raf, Vander Haeghen Pierre

Tielt: Neyt Luc, Geeroms Anne-Marie

Vurste: De Keyser Solange,

Waasmunster: Van Hese Walter

Waregem: Braet André, De Loenzien Hervé, Dhaeyere Robert

Wemmel: Cocquyt Franz

Wieze: Van Driessche Luc

Zeveneken: Vispoel Albert

Zomergem: Spanoghe Pieter, Huysman Arsène

BUITENLAND

Nederland: Ned. Genealogische Vereniging

Verenigde Staten: Ryckbosch Bart

Zwitserland: Daneels Axel

Namen in het vet gedrukt zijn steunende leden.

**Bibliotheek van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele"
Veldestraat 49, 9850 Merendree**

De bibliotheek is voor iedereen toegankelijk elke eerste zondag van de maand van 10 uur tot 12 uur (niet in juli) en na telefonische afspraak met bibliothecaris Jan Luyssaert (09 371 60 53). De catalogus op onze tijdschriften *Het Land van Nevele* en *Mensen van Toen* kan ook geraadpleegd worden in de Gemeentelijke Bibliotheek van Nevele, Stationsstraat 20, Landegem

Ere-voorzitter

Jan Luyssaert
jan.luyssaert@pandora.be

Voorzitter

André Bollaert
bollaert.andre@telenet.be

Ondervoorzitter

Stefaan De Groote
stefaandegroote@mobistarmail.be

Arnold Strobbe
arnold.strobbe@telenet.be

Secretaris

Patrick Tuytschaever
patrick.tuytschaever@skynet.be

Penningmeester

Eddy Verstraete
eddy_verstraete@skynet.be

Bestuursleden

Irène Buysse
Wim De Clercq
Lieven De Ruyck
Yvonne De Keere
Daniël D'Hooge
Hugo Schaeck
André Stevens
Julien Scherpereel
Luc Van Nevel

Website

www.landvannevele.com

E-mail

info@landvannevele.com